

Pericopa Yitro - Cele zece porunci עשרת הדברות [anul 5781]

În primul rând este important să subliniem că cele zece porunci se numesc în ebraică, limba originală în care ele au fost date, *aseret hadibrot* עשרת הדברות, adică cele zece ziceri. Noi le vom numi *mițvot* מצוות, obligații, fiindcă ele sunt o parte din cele 613 de mițvot din Tora. În timp ce celelalte mițvoturi au fost date prin intermediul lui Moise, aceste zece au fost date direct de Kadoș Baruch Hu pe muntele Sinai.

Prima întrebare pe care trebuie să o punem este dacă faptul că au fost date direct de la Dumnezeu ar avea o valoare aparte de celelalte mițvoturi. Înțelepții ne învață că nu este voie să le stabilim ordinea după importanță: „Să fii prudent față de o poruncă ușoară, la fel ca și față de porunca cea mai gravă, căci nu cunoști răsplata poruncilor” (Pirkei Avot 2:1). De aici putem înțelege că importanța tuturor mițvoturilor – atât cele mari și zilnice cât și cele mici și rare – este egală. Toate sunt la fel de importante.

De aici se pune întrebarea de ce Hakadoș Baruch Hu a găsit de cuviință să dea cele zece mițvot separat. Filon din Alexandria, marele înțelept evreu din Egipt din sec. 1 e.n., care a dedicat o lucrare întreagă celor zece porunci spune că ele au fost date cu restul mițvoturilor fiind o schiță a tuturor legilor, mițvoturilor. Ele sunt și legi dar în același timp și rezumat ale lor. Ele sunt un fel de tablă de conținut și de aici le provine importanța. De aici el deduce importanța celor zece porunci care cuprind toată Toraua, pe când celelalte mițvoturi sunt doar detalii ale acestora. Din această cauză, Filon organizează toate mițvoturile în concordanță cu cele zece porunci, fiecare fiind un capitol aparte.

Marele înțelept RASAG (Rav Saadia HaGaon, Babilon sec. 10 e.n.) a propus o idee asemănătoare, iar Rași l-a urmat.

De aici ajungem la întrebarea de ce Hakadoș Baruch Hu a găsit de cuviință să dea acest rezumat direct poporului evreu.

Cele zece porunci în rugăciune

Din vremurile antice s-a hotărât ca cele zece porunci să fie citite zilnic în Templu din cauza uriașei importanțe ale lor. Noi citim în Mișna despre această tradiție în tractatul Tamid 5:1. În fiecare dimineață, înainte de jertfa permanentă de dimineață, cohanimii citeau cele zece porunci în Templu într-un ritual special. În afară de asta, membrii sectei din Qumran de la Marea Moartă adăugau cele zece porunci pe textul tfilinulilor. După distrugerea Templului în anul 70 e.n. mulți au vrut să reînnoiască obiceiul în sinagogi. Dar înțelepții nu au fost de acord. În Talmud, tractatul Brachot 12:a scrie că obiceiul a fost abrogat din cauza argumentelor sectelor care se formaseră în Israel. Talmudul Ieruşalmi, tractatul Brachot 1:3 explică care sunt aceste argumente: „Argumentele sectelor erau că doar acestea au fost date pe Muntele Sinai”. Rași într-un comentariu care fusese cenzurat de creștini spune: „Cine sunt aceste secte? Sunt discipolii lui Ieșu, adică creștinii”. Aceasta este cauza adevărată a infiltrării celor zece porunci între toate celelalte și eliminarea poziției de importanță superioară ale lor. Cauza este doctrina creștină care a sfîșit doar pe cele zece porunci lăsând la o parte restul mițvoturilor. În Șulhan Aruch, vol. Orah Haiim 1:5 scrie: „Este bine să citești cele zece porunci zilnic ... Dacă ești singur le poți citi, dar în public este

interzis de citit”.

Statul în picioare când le citim din Tora

O altă întrebare care se pune este dacă este voie de stat în picioare când se citesc cele zece porunci. RAMBAM (Maimonides) a fost întrebat despre această problemă. El răspunde: „Era potrivit ca să se stea în picioare la citirea celor zece porunci. Însă trebuie să ne abținem de la acest obicei ca nu cumva să se producă impresia că sunt niveluri în Tora. Trebuie să eliminăm orice posibilitate ca să ajungem la această credință rea. S-a spus deja că nu este nici o diferență între cine neagă toată Toraua și cine neagă un singur verset, spunând că acest verset a fost dat de Moise și nu de Kadoș Baruch Hu, că din ceruri s-au dat doar cele zece porunci, iar restul mișvoturilor au fost date de Moise. Din această cauză s-a abrogată citirea zilnică a celor zece porunci și este total interzis să găsim în Tora unele părți mai importante decât altele”. El interzice vehement de stat în picioare în timpul citirii celor zece porunci ca nu cumva să dăm o importanță deosebită acestora față de restul mișvoturilor.

Însă astăzi în mare parte a comunităților evreiești se stă în picioare în timpul citirii celor zece porunci. Mulți mari rabini au autorizat acest lucru. Mulți dintre ei compară cu *Șirat Haiam* „Cântarea mării” la care se stă în picioare. Ei susțin că nu este vorba despre întâietatea unora față de celelalte, ci de o acțiune ceremonială. Ei susțin că nu trebuie să comparăm abordarea celor zece porunci din rugăciune cu ceremonia de a sta în picioare. Unii au propus să ne ridicăm cu câteva versete înainte, ca impresia că stăm în picioare exclusiv pentru cele zece porunci să se ascundă. Fiecare trebuie să facă după cum este „obiceiul locului”.

Pesah - Sărbătoarea de Pesah și acuzația de omor ritual [anul 5781]

Atât la evrei cât și la creștini Paștele cade cam în aceeași perioadă, uneori începe chiar în aceeași zi. Cu toate acestea semnificațiile celor două sărbători diferă. *Pesah* este sărbătoarea libertății. De 3.500 de ani poporul evreu își amintește în fiecare an și îi învață pe copii despre minunea prin care Dumnezeu l-a eliberat după 400 de ani de robie cruntă. Sărbătoarea care ține șapte zile este caracterizată mai ales printr-o faptul că se mănâncă numai anumite alimente speciale, pregătite în mod special pentru aceste zile.

În schimb, pentru creștini Paștele celebrează învierea lui Isus și este prăznuit obligatoriu duminica, spre deosebire

de cel evreiesc, care poate fi sărbătorit în orice zi a săptămânii. La Cina cea de Taină, Isus a dat un nou conținut pâinii și vinului, declarând că ele reprezintă trupul și sângele său. Apostolul Pavel explică noua perspectivă a sărbătorii: „Iată Isus s-a jertfit pentru noi să prăznuim, deci nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al vicșugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului” (1 Cor. 5, 7-8).

De-a lungul anilor aceste interpretări au fost prilejul de a-i acuza pe evrei de tot felul de crime adevărate sau inventate. Pe aceste idei se bazează antisemitismul religios. Acuzațiile de omor ritual, (în ebraică calomniile de sânge), sunt acuzații false, conform cărora evreii ar ucide copii creștini, mai ales în perioada de Paște, pentru a le folosi sângele în scopuri rituale, ca de pildă la fabricarea azimei de Paște. De-a lungul istoriei, aceste calomnii au fost un pretext pentru pogromuri, uciderea evreilor, arderea Talmudului, etc.

Acuzații de omor ritual în lumea antică

Aceste calomnii au început cu mult înaintea creștinismului. Grecii antici detestau obiceiurile popoarelor „barbare”, printre care cel de a face jertfe omenești. Între aceste popoare erau incluși și evreii. Într-un dicționar grec din secolul X e.n. este scris: „Filozoful Democrit (sec. IV-V î.e.n.) a scris o carte (necunoscută din alte surse), în care spune că evreii se prosternă în fața unui cap de măgar făcut din aur și o dată la șapte ani prind un străin și îl jertfesc prin jupuirea pielii”. Se spune că aceste atrocități se petrec în cel mai sfânt loc din Templu. Idei asemănătoare apar și în alte documente antice. Aceste afirmate nu puteau fi probate întrucât străinilor nu le era permis să intre în Templu! Este interesant de subliniat că grecii înșiși făceau jertfe omenești în ritualul zeului Dionis. Ele au fost interzise de Senatul Romei în sec. III e.n., dar au mai continuat în unele insule grecești. Într-o tragedie de Euripide, o mamă își jupoaie fiul de furie că a surprins-o îndeplinind ritualul lui Dionis. Probabil că Democrit s-a bazat pe aceste ritualuri pentru a-i defăima pe evrei.

Povestea lui Democrit a fost uitată, pentru că el nu spune că jertfa ar fi fost mâncată sau i s-ar fi folosit sângele. Cercetătorii s-au concentrat mai mult pe renumita calomnie a lui Apion. Este vorba de un egiptean din epoca lui Cezar (sec. 1 e.n.) care era ura evreii în mod declarat. Apion spune că în fiecare an, la o dată fixă, evreii prind un grec, îl îndoapă un an întreg, apoi îl aduc într-o pădure și îl omoară. Evreii gustă din măruntaiele lui, jurând să-i urască pe greci, iar restul corpului este aruncat într-o groapă. La baza poveștii lui Apion stau două motive: jertfa omenească și canibalismul. Acesta din urmă se bazează pe un obicei foarte vechi de a face un legământ, mâncând carne de om sau bându-i sângele. Această calomnie este atât de renumită datorită celei de a patra cărți a lui Iosephus Flavius „Contra lui Apion”. Iosephus polemizează cu istoricii egipteni din Alexandria conduși Apion care susțineau că evreii nu au trecut și nici istorie. Subiectul legat de Apion reprezintă numai o mică parte din cartea care cuprinde confruntări cu toți istoricii și filozofii greci din Egipt, din secolele dinaintea lui Iosephus. Ea se bazează mult pe înțelepții creștini din primul secol, Origines și Eusebius din Cezarea care au scris despre „Vechimea evreilor”. Probabil că nu Iosephus a dat numele cărții, Apion fiind doar o mică parte din ea. Acest nume apare pentru prima oară la scriitorul creștin Hieronymus și e de presupus că acesta ar fi dat și titlul cărții.

Acuzații de omor ritual în Evul Mediu

Se pune întrebarea dacă creștinii au moștenit aceste calomnii de la păgâni. Este clar că ei cunoșteau opera lui Iosephus. Însă de aici este greu de ajuns la ideea că evreii folosesc sânge de *Pesah*. Acest lucru s-a petrecut probabil altfel. În primele secole ale creștinismului, popoarele păgâne îi identificau pe creștini ca „evrei păgâni”. În centrul Paștelui creștin, așa cum am amintit, stă cina cu pâine și vin. Se poate întâmpla ca pentru primii creștini ritualul să nu fi fost doar simbolic? Că ar fi mâncat o jertfă omenească și i-ar fi băut sângele?! În sec II e.n. se cunoșteau asemenea acuzații în diferitele secte creștine. De exemplu secta montaniștilor din Asia Mică ținea paștele la fel ca evreii. Catolicii susțineau că montaniștii, pe care îi considerau eretici, pun sângele unui copil în vinul de Paște. Aceeași calomnie a fost lansată și împotriva evreilor, cu toate că nu avea nici o noimă.

Calomniile medievale au avut urmări tragice. Prima acuzare documentată a fost în Anglia, la Norwich, în 1154, cu patru ani înaintea celei de a doua cruciade. Un evreu convertit, Theobald din Cambridge, a depus mărturie că evreii din Europa sacrifică în fiecare an câte un copil creștin pentru sărbătoarea de Paște. În acel an a fost jertfit un

copil din orașul lor. Conducătorii bisericii au înțeles ce chilipir le-a căzut în mână. L-au sanctificat pe copilul mort, botezându-l Sf William. Zvonuri asemănătoare s-au răspândit în întreaga Europă. La început spuneau că evreiiucid copii creștini în amintirea crucificării lui Isus, apoi au trecut la altă variantă, că sângele este folosit la pregătirea azimelor. Astfel acuzațiile puteau fi reînnoite în fiecare an. Se cunosc vreo 200 de calomnii, documentate începând din sec. XII, dar probabil că au fost mult mai multe.

Trei ani după întâmplarea din Norwich, în orașul Würzburg din Bavaria, un bărbat s-a înecat în râu, iar corpul lui a fost găsit tocmai în ajun de Paște. Evreii au fost acuzați de moartea lui. Au început trei zile de măcel. Apoi cruciații, care erau în zonă, au atacat comunitățile evreiești din împrejurimi. Cele mai crunte evenimente au avut loc în ziua a cincea de Pesah. În curând calomnia a ajuns și în Franța unde au fost uciși evreii din Blois. Evreii francezi se aflau într-o perioadă de prosperitate, în care s-au scris completările la Talmud numite Tosafot. Aceste calomnii au continuat pe toată celei de a doua și a treia cruciade-

Altă mare urgie s-a declanșat în Anglia în 1264, cu o săptămână înainte de Paște. Au fost uciși mii de evrei, doar la Londra au pierit 1500, alți si-au găsit adăpost în castelele unor nobili. Bineînțeles că bunurile și casele au fost jefuite. Statutul evreilor în Anglia a devenit tot mai precar până când în 1290, pe vremea regelui Eduard I, evreii au fost izgoniți din „pe vecie” Întoarcerea lor a început după aproape 400 de ani, în anul 1649 sub regele Charles I. Însă expulzările au continuat timp de alte sute de ani, din diverse țări, orașe și zone din Europa.

Acuzațiile de omor ritual s-au răspândit și în alte țări din Europa și, mai târziu, și în afara ei fiind folosite și de Inchiziția din Spania care acționa contra maranilor adică a evreilor creștinați cu forța.

În secolul XIII a apărut calomnia de profanare a euharistiei. În 1290, la Paris, o pereche de evrei au fost acuzați că au intrat pe furiș într-o biserică și au înjunghiat pâinea sfântă până i s-a scurs sângele. Au fost judecați și arși pe rug. Un caz asemănător a fost în 1556, la Sochaczew, în Polonia. Cel mai grav caz de omor ritual a avut loc a în Bavaria, unde au fost uciși 20.000 de evrei și au fost distruse 146 de comunități. Voi mai enumera câteva dintre cele mai cunoscute cazuri de acest tip: 1235 – Fulda (Germania) , soldat cu 34 de evrei morți; 1475 -Trento (Italia), soldat cu 13 evrei morți și restul izgoniți din oraș.

În toate țările Europei au avut loc astfel de calomnii, ele ajungând și pe alte continente, de exemplu în Orientul Mijlociu. Primul caz a avut loc în 1840 la Damasc. Un călugăr francez și ajutorul său musulman au dispărut. Un frizer evreu a fost învinuit și, sub tortură, a mărturisit tot ce i s-a cerut. Au fost puși sub acuzare șapte dintre liderii comunității evreiești. Scandalul a luat dimensiuni uriașe. În apărarea lor s-a ridicat poetul german Heinrich Heine, evreu convertit. Familia Rotschild a reușit să „cumpere” documentele adevărate ale anchetei și procesului și să le publice. Adolphe Crémieux, evreu francez și ministru al justiției a intervenit pe lângă Muhammad Ali, cel mai mare lider din regiune. După luni de chinuri cei șapte deținuți evrei au fost eliberați, iar guvernatorul otoman al Damascului a fost executat.

În primăvara anului 1847 s-au încăierat doi copii din Ierusalim: unul evreu și unul pelerin grec. Băiatul creștin s-a lovit la călcâi. În urma acestui incident preoții greci au demarat o dispută teologică cu rabinii evrei la care a participat și guvernatorul otoman.

Acuzații de omor ritual în România

Din păcate acuzațiile de omor ritual nu au lipsit nici din România. Vom aminti doar câteva din ele.

În anul 1710 la Târgu-Neamț evreii au fost acuzați că au ucis un copil creștin pentru a pregăti azima de Paște din sângele lui. În consecință a avut loc un adevărat masacru al evreilor din oraș. Cinci au fost uciși și 22 întemnițați. Din cauză că violențele față de evrei s-au intensificat, comunitatea a trimis o delegație la domnul Moldovei Dimitrie Cantemir cerându-i ajutorul. El a însărcinat doi oameni de încredere să ancheteze cazul. Martorii au respins acuzațiile, așa că evreii încarcerați au fost eliberați, iar călugărul care a inițiat calomnia a fost băgat într-un azil pe viață.

În anul 1717 la Orhei, astăzi în Republica Moldova, evreii au fost acuzați că au răpit un copil creștin în timpul

Paștelui creștin și că sângele copilului ar fi fost trimis rabinilor din Cracovia și alte orașe. Patru evrei au fost acuzați într-un proces care a avut loc la Iași, având susținerea domnitorului Mihai Racoviță. Până la urmă evreii au fost declarați nevinovați, iar autoritățile otomane au retras dreptul domnitorului de acuza evreii.

În anul 1803, după apariția cărții „Înfruntarea jidovilor asupra legii și obiceiurilor lor” au avut loc violențe antievreiești la Iași. Cartea a fost scrisă de Noah Melamed, evreu convertit, călugărit numele de Neofit. Evreii au fugit și au găsit adăpost la Mitropolitul Veniamin Costache. El a liniștit tulburările, iar domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, a ordonat distrugerea tuturor cărților tipărite. Mitropolitul a ordonat anchetarea și arestarea preoților care au fost amestecați în această acuzație. Evenimente asemănătoare s-au repetat în 1819 după ce în 1818 a apărut o altă carte asemănătoare

Pe parcursul întregului secol al XIX-lea au fost lansate acuzații de omor ritual în mai multe orașe din Moldova: Iași, Bacău, Galați, Roman și altele. În anul 1859 la Galați, în timpul Paștelui creștin au izbucnit violențe contra evreilor în urma cărora mulți evrei au fost uciși și răniți, sinagogile au fost distruse și sulurile de Tora arse. Totul a început la 12 aprilie 1859 când evreii au fost acuzați că ar fi scos sângele unui copil creștin. Cincisprezece evrei au fost arestați. În 14 aprilie mii de creștini s-au năpustit în sinagogă, au bătut evreii, au ars 50 suluri de Tora și cărți de rugăciune și au devastat lăcașul de cult. Au fost atacate, jefuite și distruse și locuințele evreilor. Nu au ajutat nici apelurile diplomatice. În final Baronul de Rotschild a apelat la domnul Moldovei, Alexandru Ioan Cuza, care a intervenit. Procesul a fost anulat și evreii eliberați. Evenimente asemănătoare s-au petrecut la Galați, în 1868.

În anul 1801, la București, a avut loc cea mai renumită acuzație de omor ritual, în care au fost uciși 128 de evrei. Domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, a ordonat pedepsirea atacatorilor și o parte din evrei au primit despăgubiri. În anul 1804 au avut loc evenimente identice. Domnul Țării, Constantin Ipsilanti, a cerut de la șefii bisericilor creștine să-i apere pe evrei pe baza faptei că legile religiei evreiești interzic consumul sângelui. Lucrurile s-au liniștit, dar ele s-au repetat în 1808 și 1811. În anul 1812 evreii au fost acuzați de cauza izbucnirii epidemiei care a lovit Bucureștii.

Pogromul de la Chișinău

Pogromul petrecut în între 6 și 8 aprilie 1903 a izbucnit după ce ziarul antisemit în limba rusă „Bessarabeț” a relatat că în februarie un copil creștin a fost găsit mort, sugerându-se că ar fi fost omorât în cadrul unui ritual iudaic. În acest pogrom au fost asasinați 49 de evrei, alți 500 au fost răniți, în jur de 2000 de familii evreiești au rămas fără adăpost și 1500 de prăvălii și case evreiești au fost distruse. În acea perioadă Chișinăul făcea era reședința Guberniei Basarabia, din Imperiul Rus. La acest pogrom au participat reprezentanți ai tuturor păturilor sociale ale populației locale.

Pogromul a cutremurat populația evreiască din Imperiul Țarist, dar și evreii din alte țări, amplificând valurile de emigrație din estul Europei atât către America, cât și către Palestina. Pogromul a devenit cunoscut și datorită faptului că poetul național Haiim Nachman Bialik a plecat imediat la Chișinău și apoi a publicat două poeme renumite: *Beir haharega* (În orașul măcelului, a morții) și *Al hașhita* (Despre măcel).

Nu voi scrie mai mult despre acest subiect fiindcă a scris cu mult mai bine decât mine colegul nostru, Lucian Zeev Herșcovici, pe situl „Acum”, <https://acum.tv/articol/10834/>

În încheiere aș vrea să citez câteva versuri (în engleză) din poemul *Al hașhita*, care au devenit emblematice:

But cursed be the one who says; Avenge!

Revenge like this, revenge for the blood of a small child Satan has not yet created.

Articolul a apărut în revista „Baabel”, Aprilie 2020

Primul vaccin din istorie - ce s-a schimbat în cei peste 200 de ani?

În viață apar întâmplări și coincidențe pe care ne-ar fi greu să le inventăm dacă am dori. Așa putem descrie și crearea primului vaccin anti-COVID prin cooperarea celor două companii, Pfizer și BioNTech. Realizatorii acestui vaccin au fost patronii firmei BioNTech, o pereche de cercetători germani, prof. Uğur Şahin, președintele companiei și soția sa, dr. Özlem Türeci, vice-președinte. Într-un interviu acordat după aprobarea vaccinului, el a povestit că deja în ianuarie 2020, când boala produsese doar o epidemie locală în China, ei au înțeles că acest virus va deveni o problemă mondială și au început imediat să lucreze la prepararea unui vaccin. În martie s-au aliat cu uriașul concern Pfizer și până în decembrie au ajuns printre cei mai bogați oameni din Germania, valoarea companiei crescând într-o singură zi cu 20 de miliarde de Euro. El a ajuns în Germania la vârsta de 4 ani, cu familia lui de imigranți turci, iar soția lui s-a născut în Germania, tot într-o familie de imigranți turci.

Am adus în atenția cititorilor această poveste, luată parcă dintr-o carte de basme, pentru a sublinia asemănarea uluitoare cu primul vaccin din lume, al cărui principiu a ajuns în Anglia tot din Turcia. Și atunci, la fel ca astăzi, au apărut teorii ale conspirației, unii oameni au negat eficiența vaccinului și chiar au inventat tot felul de primejdii. Istoria nu se repetă, putem însă compara procesele, pentru a le înțelege mai bine.

Ideea de vaccinare, de intervenție activă pentru prevenirea unei boli, a apărut în Europa la începutul sec. al XVIII-lea, în legătură cu epidemiile de variolă care, de-a lungul timpului, au cauzat moartea a peste 300 de milioane de oameni, iar supraviețuitorii rămâneau desfigurați, cu „fața ciupită de vărsat”. Primul vaccin contra variolei a fost inventat la sfârșitul sec. al XVIII-lea, de către medicul și omul de știință britanic Edward Jenner. Dar ideea de imunitate în fața unei boli a ajuns în Anglia cu mult înainte, din Constantinopol. Turcii au fost cei care au dat imboldul pentru crearea ambelor vaccinuri în Europa și ambele au avut premiera în Anglia.

Lady Montagu

Tratamentul preventiv care în fond nu era un vaccin, poate nici măcar tratament, a fost adus în Anglia, de la Constantinopol, de lady Mary Wortley Montagu, soția ambadorului britanic în imperiul Otoman. Lady Montagu (1689-1762) era o femeie uluitoare pentru vremea ei și chiar pentru zilele noastre. În primul rând, era o aventurieră și datorită postului soțului ei a ajuns în toate colțurile Imperiului Otoman, observând lucruri necunoscute în Europa. Ea era și o scriitoare și poetă apreciată, înaintașa lui Jane Austen. Era considerată cea mai interesantă femeie engleză a secolului, un personaj excentric cu o minte independentă.

În timpul peregrinărilor prin Imperiul Otoman, ea a observat multe lucruri necunoscute în Europa. În 1715 s-a îmbolnăvit de variolă. Spre norocul ei s-a însănătoșit, dar i-au rămas urme neplăcute pe piele. Acest fapt a făcut-o

să fie foarte vigilentă în legătură cu prevenirea bolii, mai ales la copiii ei.

La Constantinopol ea a observat că localnicii adunau lichidul din pustulele bolnavilor, făceau câteva incizii în locuri mai puțin vizibile pe corpul oamenilor sănătoși, mai ales al copiilor, și ungeau rana cu acel lichid. Pe loc apăreau leziuni de variolă, dar numai pe o zonă limitată. Chiar dacă pacientul se îmbolnăvea, făcea o formă ușoară și se vindeca, iar mai târziu era imun la variolă. Cu toată opoziția celor din jur, ea a hotărât să aplice acest tratament copiilor ei, care au devenit imuni la variolă pentru toată viața.

Sistemul, adus în Turcia din Caucaz, în 1670, își avea originile în China, unde se practica deja în sec. al X-lea. Fetele frumoase din Caucaz erau foarte căutate pentru haremul sultanului. Ele erau inoculate încă din copilărie. Odată cu ele, practica aceasta a ajuns și în Turcia.

La întoarcere, Lady Montagu a încercat să introducă și în Anglia acest sistem de inoculare, numit *variolation*, dar ideea a fost respinsă categoric de toate instituțiile și cercurile științifice. Ea a triumfat doar cu sprijinul prințesei de Wales și, mai târziu, a reginei Caroline. Este adevărat, metoda era foarte riscantă, mai ales în condițiile igienice precare de atunci, și mulți dintre cei tratați astfel mureau de infecții. Cert este însă că această metodă „importată” a deschis drumul ideii geniale a lui Jenner, de a imuniza populația prin vaccinare.

În Europa copiii marilor case regale au fost inoculați după sistemul *variolation*. Cu timpul, sistemul s-a răspândit în toată lumea, din America și până în Noua Zeelandă. În timpul Războiului de Independență al Statelor Unite, când a izbucnit o epidemie de variolă, George Washington a constatat că armata nu putea ține piept armatei britanice, în care toți soldații erau variolizați. Atunci el a ordonat ca și soldații americani să fie variolizați înainte de a ieși la luptă.

Edward Jenner

Edward Jenner (1749-1823) era medic, dar a studiat și biologia care îl fascina. Studiind animalele și păsările, el a observat că și vitele fac variolă, dar într-o formă mai ușoară, numită *vaccină*, sau variola taurinelor. Ele pot transmite boala și la om.

Jenner a observat că lăptăresele, fetele care mulgeau vacile, aveau tenul impecabil, niciuna nu avea cicatrici de variolă și a înțeles că ele erau protejate în urma variolei taurine pe care o contactaseră. Aceasta afecta ușor pielea membrelor, dar nu și a feței, acordându-le imunitate față de variola ucigătoare. În mai 1796 el a găsit o tânără lăptăreasă, Sarah Nemes, care avea o formă ușoară de variolă pe mâini și brațe. A prelevat lichid din leziunile ei și l-a inoculat unui băiat de opt ani, fiul grădinarului său. Copilul a făcut puțină febră și disconfort în brațe. O zi s-a simțit rău, dar apoi și-a revenit. Două luni mai târziu el l-a infectat pe băiat cu lichid dintr-o leziune de variolă umană gravă. Băiatul nu a prezentat nici un semn de boală, iar Jenner a ajuns la concluzia că era complet imunizat.

În 1797, după ce a inoculat mai mulți copii fără ca ei să se îmbolnăvească, Jenner a apelat la *Royal Society*, cerând ca experimentul să fie publicat. Apelul a fost respins. Un an mai târziu el a publicat o mică broșură, în care prezenta cele 23 de cazuri pe care le tratase. În acest articol el folosește pentru prima dată termenul *vaccination* (vaccinare) în loc de *variolation*. Termenul nou, derivat de la cuvântul latin *vacca* (vacă), a fost adoptat în numeroase limbi.

Una din puținele excepții este limba ebraică, unde se folosește cuvântul *hisun*. El fost propus în 1896 (exact o sută de ani după invenția vaccinului) de dr. Ițhak Ben Iosef Tovim din Petersburg, într-un articol din ziarul ebraic *Hamelit*. În articolul *Difteria* (încă nu exista un cuvânt ebraic pentru această boală), el vorbește despre microbi, imunitate și vaccinare. Cuvântul propus de el pentru microb nu a fost adoptat, astăzi se folosește *haidak* (inventat de Ben Iehuda). Însă cuvintele pentru imunitate *hosen* și vaccin *hisun* se folosesc până azi. Ele se bazează pe o rădăcină biblică cu sensul de „rezistență”.

Prezentarea lui Jenner a stârnit reacții mixte în comunitatea medicală din Anglia; unele favorabile, multe ostile sau chiar ridicole. A fost criticat mai ales de preoți, care considerau că este o erezie să inoculezi pe cineva cu un

material luat dintr-un animal bolnav. Într-o caricatură din 1802, oameni care au fost vaccinați apar cu capete de vaci.

Însă vaccinul a învins prejudecățile, bucurându-se de încrederea oamenilor. Dincolo de ocean, marele om de stat Thomas Jefferson, unul dintre „părinții fondatori” al Statelor Unite, a sprijinit vaccinarea și a inițiat un program național de vaccinare a întregii populații. Vi se pare cunoscut?

Până la urmă Jenner a primit recunoașterea oficială a parlamentului britanic, inclusiv sprijin financiar. În anul 1840 sistemul de *variolation*, care era foarte riscant, a fost interzis în Anglia, vaccinarea rămânând singurul mod de imunizare față de bolile molipsitoare. Așa au dispărut câteva din molimele care au omorât milioane de oameni de-a lungul istoriei. Ultimul caz de variolă a fost semnalat în 1970.

Natura are regulile ei și primejdiile nu dispar, ci doar se schimbă. În ultimii 50 de ani au apărut boli noi, necunoscute, printre care HIV, SARS, ebola, și acum COVID-19.

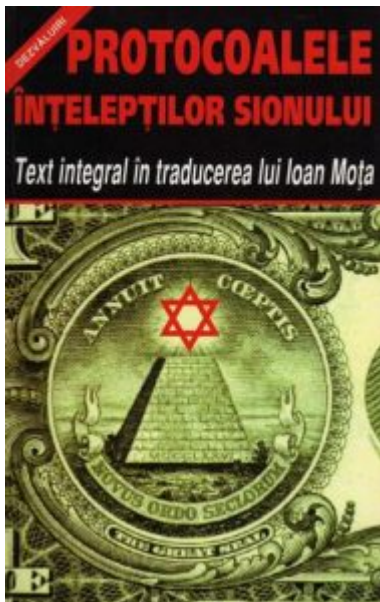
Gânduri

Este amuzant că atunci, la fel ca astăzi, vaccinul a fost primit cu neîncredere, controversă, ezitări și mai ales felurite teorii ale conspirației, unele de-a dreptul de neconceput. Poate că aceste tendințe au rădăcini mai adânci, din domeniul comportamentului psiho-social. În zilele noastre nu este vorba de a trata o boală existentă, vizibilă, ci de a preveni o boală care poate să apară sau nu și spre deosebire de variolă, COVID 19 nici măcar nu se vede. Oamenii ar vrea să știe ce le rezervă viitorul, dar nu să-l influențeze. Chiar dacă este vorba de a preveni o nenorocire, mulți sunt fataliști, preferând negarea și ignoranța. Poate că unora le vine greu să ia în serios o amenințare aflată în viitor, care se poate materializa sau nu, și de aceea ei neagă primejdia, iau în derâdere măsurile de prevenire sau încearcă să-i înspăimânte pe alții. Să sperăm că și de data aceasta, la fel ca în trecut, înțelepciunea și bunul simț vor învinge prejudecățile și superstițiile.

[Multă sănătate tuturor!](#)

Articolul a apărut în revista Baabel, 14 ianuarie 2021

Protocoloalele înțelepților din Sion

Ne aflăm în perioada dintre comemorarea internațională a Holocaustului din 27 ianuarie, și comemorarea din Israel, care are loc la o săptămână după Pesah, anul acesta în 8 aprilie. În această perioadă aş vrea să scriu despre antisemitism și Holocaust. Acesta va fi primul articol al seriei.

Protocoalele înțelepților din Sion este o cărticică de vreo 100 de pagini care conține esența ideilor antisemite adunate de-a lungul anilor. Este cel mai răspândit document antisemit din istorie, cu un impact devastator asupra sorții evreilor în sec. XX. Această falsificare a apărut pentru prima oară în Rusia, în 1903, cu sprijinul bisericii și al autorităților țariste. Mai târziu a devenit una din cărțile de bază folosite de naziști pentru justificarea ororilor comise de ei. Chiar în zilele noastre cartea este folosită în același scop de diverse organizații antisemite. În unele țări arabe, ea este împărțită gratuit celor interesați. Nimeni nu știe – sau nu-i pasă – că este vorba despre cel mai mare fals literar din istorie.

Protocoalele sunt un plagiat al unei broșuri de satiră politică din sec. al XIX-lea. Ea a fost falsificată, toate comploturile din versiunea originală au fost atribuite evreilor, totul devenind un complot mondial pentru a domina lumea. Acest fals grosolan este opera renumitei *Ohrana*, poliția secretă a țarilor ruși. Ea a fost publicată în 1903, la Sankt Petersburg, în ziarul *Znamia* (Steagul). Cartea conține 24 de texte antisemite, sub formă de protocoale, care după părerea lor ar fi fost scrise la o întrunire secretă a conducerii poporului evreu, în cadrul primului congres sionist din 1897. Din texte reiese că evreii, abuzând de buna credință a conducerii popoarelor, ar încerca să distrugă marile culturi, provocând războaie între prieteni prin intermediul francmasoneriei, ar căuta să pună mâna pe toate bogățiile, plănuiind ca până la urmă să preia controlul asupra întregii lumi.

Broșura originală, semnată de Maurice Joly și îndreptată împotriva lui Napoleon III, a apărut în 1864 la Bruxelles sub titlul *Dialogue aux enfers entre Montesquieu et Machiavel* [Dialog în infern între Montesquieu și Machiavelli]. Din protocoale și din anexele care le-au fost adăugate reiese că evreii folosesc diferite strategii pentru a-și inițiat Revoluția Franceză, liberalismul, socialismul, comunismul și anarhismul, făcând totul pentru a se infiltra în cercurile conducătoare ale societății europene. Tot ei produc crizele financiare și oscilațiile cursurilor valutare. Influența evreiască se face simțită în mass-media, unde răspândește prejudecăți bazate pe religie și etnie. Evreii construiesc infrastructură subterană, de unde vor bombardă orașele care li se opun. Când vor ajunge la putere, întreaga lume va fi la cheremul lor.

Începutul se găsește probabil într-o scrisoare falsificată sau poate chiar inventată, primită de preotul catolic antisemit Augustin Barruel de la un anume Jean Baptiste Simonini din Florența. Scrisoarea făcea parte dintr-o corespondență mai lungă între cei doi despre rolul francmasonilor în provocarea Revoluției Franceze – mai ales că după părerea lor majoritatea erau evrei. Această scrisoare a primit amploare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu creșterea antisemitismului în Europa. Scrisoarea a fost publicată pentru prima oară în revista *Le Contemporain* în 1878, ajungând să stea la baza majorității teoriilor conspiraționiste despre planul liderilor evrei de

a cucerii lumea.

Teoriile conspiraționiste au apărut și în presa germană. Prototipul protocoalelor a apărut în romanul *Biarritz*, scris de Hermann Goedsche, care a apărut la Berlin în 1868. Autorul semna cu pseudonimul Sir John Retcliffe. În capitolul intitulat *În cimitirul evreiesc din Praga*, reprezentanții celor 12 triburi se întrunesc pentru a raporta despre progresele făcute în planul de cucerire a lumii. La sfârșitul ședinței, președintele din tribul Levi își exprimă speranța că la următoarea întâlnire, peste 100 de ani, evreii să fie „prinții lumii”. Acest discurs, numit mai târziu „discursul rabinului”, a fost elementul principal pe baza căruia fost alcătuită cartea „Protocoalele înțelepților din Sion”.

Printre autorii acestei „capodopere” se află și câțiva evrei. Unul dintre ei este Yaakov Brafman, un evreu care s-a convertit pentru a avansa în carieră și a devenit turnător la *Ohrana*. În 1869 el a publicat cartea *Hakahal* (Publicul), despre una din comunitățile evreiești autonome care existau în Rusia până în 1844, când au fost desființate. Rolul lor era să-i reprezinte pe membrii comunității în fața autorităților. El a luat registrele (*pinkasim*) din orașul Minsk din ultimii 50 de ani și le-a falsificat. El descrie cum negustorii evrei sunt îndrumați să-i înșele pe negustorii ruși ca să pună mâna pe toată piața. În editura din 1888, el defăimează organizația evreiască pentru educație *Kol Israel Haverim*, susținând că singurul ei obiectiv este să se impună pe tot globul. Curând după aceea, *Kol Israel Haverim* a fost interzis în Rusia.

Alt exemplu este Frederick Millingen, cunoscut sub pseudonimul Osman Bey. El era un evreu sârb convertit (după alte surse era fiul unui medic englez, convertit întâi la islam, apoi la creștinism ortodox) cunoscut ca escroc internațional. Cartea lui cea mai cunoscută este *Cucerirea lumii de către evrei*, în care și el învinovățește organizația *Kol Israel Haverim* de toate relele lumii. El călătorea din oraș în oraș ca să-și răspândească cărțile veninoase.

* * *

Probabil că cel care a falsificat aceste protocoale a fost Piotr Ivanovici Racikovsky, șeful departamentului pentru străinătațe al poliției secrete ruse, *Ohrana*, cu reședința la Paris, unde tocmai se desfășura procesul Dreyfus. Organele de dreapta din Franța erau interesate în acest document pentru a-l învinui pe Dreyfus de conspirație, iar rușii aveau nevoie de el pentru a-și promova politica de antisemitism. În 1903 publicistul basarabean Pavel Krușevan (sau Crușevanu) a publicat o variantă prescurtată a protocoalelor cu titlul *Planul pentru cucerirea lumii de către evrei*. În 1905, împreună cu alt coleg antisemit, au publicat varianta completă a protocoalelor sub numele de *Rădăcina problemelor noastre*. Ea a apărut ca o anexă a broșurii lui Serghei Nilus: *Mare în Mic: Venirea Anti-Cristului și rolul Satanei pe pământ. O posibilitate politică iminentă*.

După Revoluția Bolșevică, cei care au fugit în Vest au adus cu ei protocoalele și le-au publicat în întregime în anuarul lor *Luci Sveta* (O rază de lumină) la Berlin, în mai 1920. Cu un an înainte a apărut varianta germană *Die Geheimnisse der Weisen von Zion* editat de Ludwig Müller von Hausen, sub pseudonimul Gottfried zur Beek. Naziștii au folosit și ei aceste protocoale. În anii 1919-1923 ideologul nazist Alfred Rosenberg a scris cinci broșuri despre „conspirația evreiască”. În anul 1933 a apărut ediția nazistă a cărții.

În anii 1920 protocoalele au fost publicate pentru prima oară în Statele Unite. Câteva ziare au publicat rezumate. Principalul susținător al protocoalelor a fost un antisemit notoriu, milionarul Henry Ford. El a publicat cartea sub titlul *The International Jews: The World's Foremost Problem* (Evreii internaționali: Principala problemă a lumii) în 500.000 de exemplare. În 1927 el a încercat să dezmințască acest fapt și să retragă cartea de pe piață, dar era prea târziu. În 1920 protocoalele au apărut și în Marea Britanie, unde majoritatea ziarelor au publicat capitole din carte.

În perioada interbelică protocoalele au apărut în majoritatea limbilor europene, precum și în arabă. Tot atunci au avut loc două procese, unul în 1934 în Africa de Sud și unul în 1934-1935 la Berna, Elveția. Ambele cazuri s-au încheiat cu sentința că protocoalele sunt o falsificare.

Pentru liderii naziști, protocoalele erau adevăruri care sprijineau dorința lor de a elimina poporul evreu. Ele au convins pe mulți dintre adepții lor să se alăture naziștilor, justificând faptele lor oribile. În ochii lor, protocoalele îndreptățeau exterminarea poporului evreu.

Răspândirea largă a protocoalelor s-a păstrat și după al Doilea Război Mondial. Cartea este promovată mai ales de cei care neagă existența Holocaustului. Când eram la Paris și predam la Sorbona, vizitam uneori librăria nazistă din Place des Pyramides, nu departe de Luvru, unde cărți expuse cel mai vizibil sunt protocoalele și *Mein Kampf*. Și tarabele de cărți de-a lungul Senei pun cartea la loc de cinste.

Și în România au apărut nenumărate ediții, multe se găsesc în librării. Pe Google există oferte în diverse categorii de preț, dar cartea poate fi descărcată și gratuit. Și totuși, după părerea mea majoritatea românilor nu sunt și nu au fost vreodată antisemiți. Singurii antisemiți pe care i-am întâlnit sunt unii intelectuali, de la Eminescu până la Hașdeu, care cred că au primit aceste idei sub influențe străine.

[Ceea ce nu înțeleg nicidecum este că astăzi, în sec. XXI, după ce o treime a poporului evreu a pierit în Holocaust și cam jumătate din populația evreiască a lumii trăiește în Israel, mai există oameni care cred în aceste aiureli și le promovează.](#)

Purim: Adloiada - Carnavalul de Purim din Tel Aviv [anul 5781]

Purim este o sărbătoare foarte specială în care ni se cere să fim veseli ca să sărbătorim salvarea evreilor de la exterminare în Persia, în urmă cu 2.500 de ani. Această sărbătoare se bazează pe o carte din Vechiul Testament, *Meghilat Ester* (Sului Esterei). Povestea este foarte cunoscută, nu cred că este nevoie să o reamintim aici. Deoarece în timpul acestei sărbători este permis de a lucra, ea a căpătat câteva caracteristici unice, care nu există în celelalte sărbători. La aceasta se adaugă și două porunci care apar în Talmud. Prima spune „De când începe luna Adar, trebuie să ne veselim”. Purim se sărbătorește în ziua de 15 a lunii Adar, exact cu o lună înainte de Pesah. Evreilor li se poruncește să fie veseli toată luna Adar. În Talmud veselie se măsoară în termeni biblici: „Să bea *până nu mai știe* care e Haman cel blestemat și care e Mordechai cel binecuvântat.” Cu alte cuvinte Purim este singura sărbătoare în care ni se poruncește (după alte păreri ni se permite) să ne îmbătăm. Încă din Evul Mediu, evreii se distrau făcând imitații, parodii și deghizări.

Purim este în esență o sărbătoare din diaspora. Ea comemorează o întâmplare petrecută în diaspora, fără nicio legătură cu Ereț Israel. De aceea populației evreiești stabilite în Palestina i-a fost greu să găsească o temă principală pentru această sărbătoare. Unii intelectuali, cum ar fi poetul național Haim Nahman Bialik, au propus chiar ca în Israel această sărbătoare să fie desființată și să se serbeze numai Hanuca, care este o sărbătoare pur

israeliană.

În 1912, profesorul de desen Avraham Aldema de la Gimnaziul Ebraic din Tel Aviv a propus ca de Purim să aibă loc o paradă pe strada principală a orașului, strada Herzl, care să continue pe „Bulevard”, cea mai somptuoasă stradă de atunci. În propunere el include și deghizarea elevilor. Tel Aviv avea pe atunci doar 3 ani. Gimnaziul era mai vechi. El a fost înființat în 1905 la Iafa și în 1910 a trecut în Tel Aviv, pe locul unde se află astăzi *Migdal Şalom*. Din păcate în 1958 clădirea a fost demolată, școala mutându-se în nordul orașului, unde a rămas până astăzi.

În anii următori carnavalul s-a extins pe mai multe străzi, a devenit mai organizat și i s-au adăugat care alegorice. Îi lipsea însă un nume ebraic. „Brigada de apărare a limbii ebraice” cerea categoric un nume ebraic. Această așa-numită brigadă era compusă din tineri, mai ales elevi, care cutreierau străzile centrale ale orașului. Trecătorii care vorbeau o altă limbă decât ebraica, mai ales idiș, erau opriți și primeau un bilețel pe care era scris „Evreu, vorbește ebraica!” Au urmat multe controverse, certuri și chiar încăierări, până când a fost acceptată propunerea unuia dintre membrii juriului carnavalului, pe nume Berkovitch. El a propus combinația de cuvinte ebraice și aramaice *ad+delo+iada*, adică *până nu mai știe*, după vorbele din Talmud. Din cele trei cuvinte s-a compus unul singur, vechi-nou: *Addeloiada*, care a intrat în vocabularul ebraic moderne sub forma *Adloiada*. Acesta a rămas numele carnavalului din 1932 încoace.

În anii 20-30 parada s-a mărit și au apărut teme noi, naționale, politice, dar și istorice și de Purim. Printre temele reprezentate în cortegiul festiv erau *aliyot* (valorile de imigrație), *haluțim* (pionierii), noua agricultură. Primul primar al Tel Avivului, Meir Dizengoff, deschidea sărbătoarea, călărind în fruntea alaiului.

Nu au lipsit nici incidentele diplomatice. În 1926 au defilat cu un sicriu negru în care se afla mandatul britanic. Acest act i-a înfuriat pe englezi. În 1934 a mășăluit un om deghizat în Hitler, cu un slogan care cerea „moarte evreilor”. Consutul german a protestat, dar Dizengoff a refuzat se prezinte scuze, spunând că la noi este libertate de expresie.

Concursul de frumusețe Ester HaMalca

Faimosul cineast Baruch Agadati, despre care am vorbit data trecută, a observat succesul fenomenal al acestui carnaval și ale petrecerilor de Purim. El a devenit „regele petrecerilor din Tel Aviv”, numit și „Casanova al săracilor”. Chiar și în ultimii ani ai vieții arăta bine.

Eu l-am cunoscut la sfârșitul anilor 60. Eram student sărac și căutam de lucru. Era cât pe ce să lucrez la el, dar până la urmă am ajuns să predau la liceu, iar după un an și la universitate. În orice caz, în anii 20 Agadati organiza baluri renumite de Purim în sala cinematografului Eden din cartierul Neve Tedeck. (Astăzi în locul lui este o bancă.) Toată lumea mondenă se înghesuia la aceste petreceri.

În 1926 i-a venit ideea ca în cadrul acestor petreceri să organizeze un concurs de frumusețe în cinstea reginei Ester. Era ceva nemaiauzit într-o țară profund religioasă. Primul concurs s-a ținut înainte de Purim. Fetele au fost prezentate publicului, care a ales „regina”. Cea mai celebră Ester a fost cea aleasă în 1928. Era Țipora Țabari, originară din Yemen, care vindea lapte la domiciliu. Baruch Agadati și Țipora Țabari au mers împreună în fruntea paradei.

„Groaznica destrăbălare”

Un eveniment atât de liber într-o țară ca Israel, mai ales în vremurile acelea, nu putea trece fără o ripostă cruntă din partea grupurilor religioase. Voci nemulțumite s-au auzit încă din anii 20; ele s-au amplificat în anii 30. În fruntea opoziției se afla Prim Rabinul Avraham Ițhak HaCohen Kook și scriitorul Alexander Siskind Rabinovitz (cunoscut după acronimul „Azar”). S-a exercitat o presiune enormă asupra primarului Dizengoff pentru ca Adloiada să înceteze. La Ierusalim au apărut nenumărate afișe numite *pașkevil*, care reprezintă până astăzi sistemul de comunicare și socializare în comunitatea ultra-religioasă, un fel de Facebook. Ele descriau acest carnaval ca fiind obscen și destrăbălat.

Presiunile au dat roade și Dizengoff a desființat carnavalul. Alegerea reginei Ester a fost oprită în 1930, iar Adloiada în 1936. (Se pare că lipsa de fonduri a contribuit și ea la încetarea evenimentelor.) Concursurile de frumusețe au fost reluate în anii 50, dar în locul reginei Ester se alege Miss Israel.

Aldoiada în zilele noastre

Adloiada a fost reluată în anii 50 și foarte repede s-a răspândit și în alte orașe. Astăzi nu mai există niciun oraș în țară unde să nu se țină această paradă. Cea din Tel Aviv s-a mutat în orașul vecin, Holon, care devine pentru o zi capitala Persiei antice, Șușan (Susa). Din păcate în Israel adesea plouă de Purim. Toată lumea speră să aibă parte de o zi frumoasă și caldă.

De Purim copiii și chiar unii adulți se deghizează la școală, pe stradă sau la lucru. S-a dezvoltat o întreagă industrie de costume și măști. În fiecare an apar multe măști legate de o temă comună, de actualitate. Anul acesta, din cauza epidemiei nu au sosit costumele fabricate în China și mulți își confecționează singuri „costume albe de protecție”, așa cum se văd la televizor. Probabil acesta va fi tema anului (dacă carnavalul nu se va anula).

Să nu uităm un lucru: *Lo col iom Purim* - **nu în fiecare zi este Purim.**

Purim Sameah!

Articolul a apărut în revista Baabel, martie 2020

Sucot - Cartea Eclesiastul קהלת Kohelet [anul 5781]

De Șabat hol-hamoed Sucot (zilele între prima zi de sărbătoare și ultime zi a ei) [se citește în rugăciunea de Șaharit cartea Kohelet/Eclesiastul](#), care în Biblia ebraică se află în partea de Scrieri, Ktuvim, fiind unul dintre cele cinci suluri. În Biblia creștină cartea se află în porțiunea de „Cărți poetice, de înțelepciune”. Eclesiastul este probabil una dintre poreclele lui Șlomo Hamelech (regele Salomon). Numele în limba română este o transcripție din numele grecesc Ἐκκλησιαστής (Ecclesiastes) care provine din traducerea grecească din Septuaginta. Cuvântul derivă de la cuvântul în limba greacă *ekklesia* care înseamnă „adunare”. Ea este o traducere din ebraică, Kohelet קהלת, numele autorului, care provine de la cuvântul ebraic *kahal* קהל, public, adunare. Înțelepții susțin că este vorba despre ritualul de *hakhel* הקהל, adunare a poporului pentru sărbătoare.

Această carte este atribuită regelui Salomon după cele scrise în primul verset al cărții în care scrie că autorul este Kohelet Ben David, adică Kohelet, fiul lui David. Noi știm că Solomon a scris trei cărți din cele 24 din Tanach: Șir Hașirim, Mișlei și Kohelet, adică Cântarea Cântărilor, Proverbe și Eclesiastul. Problema este că fiecare din cele trei

este foarte diferită de celelalte două, atât în limbaj cât și în stil literar, parcă nu ar fi același autor. Aici înțelepții ne spun în Midraș Șir Hașirim Raba și în midrașul Kohelet Raba că Șlomo a scris fiecare carte într-o altă perioadă a vieții lui. Când era tânăr a scris poezii de dragoste - Cântarea Cântărilor, când s-a maturizat a scris cărți de înțelepciune - Proverbe „Când înțelepciunea va intra în inima ta” (Proverbe cap.2), iar când a ajuns la bătrânețe a privit lumea și a spus „Totul este deșertăciune” (Eclesiastul 1:2), adică totul este zadarnic sub soare. După Talmud, cartea a fost transmisă de Salomon oral și numai pe vremea regelui Hizkiyahu, 200 de ani după Solomon, cartea a fost redactată în scris.

Această idee de inutilitate în viață, exprimată în limba ebraică prin cuvântul *hevel* הֶבֶל (deșertăciune, nulitate) nu este concluzia cărții după cum pare a fi, ci este chiar problema cu care noi ne confruntăm: dacă toate faptele omului sunt temporare și trecătoare, nu ne mai rămâne decât să ne întrebăm „Ce folos are omul cu toată truda lui cu care se trudește sub soare?” (Eclesiastul 1:3). Aceasta este problema cu care se confruntă Kohelet de-a lungul întregii cărți. Problema se complică și mai mult fiindcă omul de-a lungul vieții lui se confruntă și cu o problemă de ciclu continuu al vieții, ciclu care ne stârpește de posibilitatea de înnoire: „Generație trece și generație vine dar pământul rămâne pentru totdeauna” (1:4). Una dintre învățămintele care pot fi trase de la această situație este de a intra în depresie și disperare. Din capitolele 1-2 se poate deduce această concluzie. Pe de altă parte, Kohelet analizează această problemă de *hevel* cu ajutorul câtorva unelte. Prima este înțelepciunea pe care a obținut-o în viață, iar a doua este experiența lui de o viață care se încheie în plăcerile vieții, cum ar fi case frumoase, petreceri, bani și aur. Cu ambele unelte ajunge la aceeași concluzie „Totul este deșertăciune și goană după vânt” (1:14); „Deci bucură-te de plăcere. Dar iată, aceasta de asemenea este deșertăciune” (2:1). Concluzia este „Toate nu au nici un avantaj sub soare” (2:11).

Kohelet se întreabă în continuare dacă oare este vreo cale de a ieși din această stare de depresie și frustrare? Printre altele, după ce renunță aproape de tot la unealta de înțelepciune el încearcă să rezolve această problemă cu ajutorul termenului de *yitron* יִטְרוֹן, adică *avantaj* care poate fi tradus și beneficiu, privilegiu, preponderență, folos și chiar supremație. După ce în cap. 2:11 el spune că nimic nu are avantaj, el începe să caute dacă găsește în ceva vreun folos? Dacă la începutul cărții el își pune întrebarea „Ce avantaj/folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare?” (1:3). În continuare el susține „Apoi am privit la toate lucrurile pe care mâinile mele le-au lucrat și la truda cu care m-am trudit ca să le fac; și iată, totul este deșertăciune și goană după vânt și nu am avut nici un avantaj/folos sub soare” (2:11). Iar el spune chiar mai mult decât asta „Omul nu este superior animalelor” (3:19) și chiar „stăpânul limbii (cel care are limbă) nu are nici un avantaj/folos” (10:11). Tot ceea ce-i rămâne este un mic avantaj la înțelepciune: „Și am văzut eu că înțelepciunea are avantaj asupra prostiei, așa cum lumina are avantaj asupra întunericului” (2:13), „avantajul/folosul cunoștinței înțelepciunii va da viață la cei care o au” (7:12). Oare există un avantaj absolut pe care îl putem asuma?

Un singur verset cam încâlcit ne prezintă un fel de avantaj/folos care poate fi o posibilă soluție pentru descifrarea ei: „Avantajul/folosul pământului este în *tot*; el, regele, prelucrează pământul” (5:9). Bineînțeles că la așa un verset greu sunt extrem de multe comentarii. Marele comentator Even Ezra (Spania, sec. 12) spune că avantajul în acest verset este marea valoare pe care o pot obține oamenii de la prelucrarea pământului. Cartea de cabala Zohar ne dă cu totul altă interpretare. Zoharul pornește de la cuvântul *tot*, *kol* כֹּל, pe care ni-l explică reprezentând lumea de sus, ceea ce din care provin sufletele. Cu alte cuvinte acesta reprezintă lumea care se află peste realitatea noastră. Totul în această lume a noastră provine din „*tot*”, din lumea de sus. În a doua parte a versetului este vorba despre calea prin care omul poate să procure pe lumea asta avantajul care se află în „*tot*”, în lumea superioară. Calea este felul în care omul va lucra astfel ca regele, adică Hakadoș Baruch Hu, ne va putea răspunde. Cu alte cuvinte să vină la câmpie și să o binecuvânteze, ceea ce reprezintă acțiunile și munca omului. Omul care va acționa pe câmpie știind că nu numai el se află acolo, ci și regele este acolo, omul care va ști să facă legătura între cele două, el este acela care va primi binecuvântarea Domnului. Omul care știe să-și îmbine munca, truda cu „*tot*”, cu lumea superioară, regele îi va răspunde. Această conectare dăruiește acest avantajul pe care Kohelet îl caută cu disperare în această carte.

Trebuie menționat că pe lângă alte cuvinte care se repetă în această carte de multe ori, cum este *yitron* יִטְרוֹן, *avantaj* sau *hevel* הֶבֶל, *deșertăciune* sau *tahat hașemeș* תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ *sub soare*, cuvântul care se repetă de mai mult

de 150 de ori este cuvântul *kol* כול, *tot*. Aproape în toate cazurile se poate renunța la cuvânt fiind un adjectiv de întărire. Pe de altă parte, poate fi înțeles și după comentariul din cartea de Zohar, ca lumea superioară.

Kohelet spune că alegerea depinde de fiecare dintre noi. Unii vor să-și umple lumea cu *tot* al lor particular, pe când alții pot alege *tot*-ul de sus, *avantajul* din legătura cu *tot*, adică cu lumea superioară, cea a regelui, a lui Kadoș Baruch Hu.

Într-adevăr la sfârșitul cărții el ajunge la concluzia cu care a început cartea: „Deșertăciunea deșertăciunilor, spune Kohelet, totul este deșertăciune” (12:8). Însă pe de altă parte în continuare el ajunge și la cea de a doua concluzie: „Ultimul cuvânt, cu toții să-l ascultăm pe Hakadoș Baruch Hu, să te temi (să crezi) și să păzești poruncile lui că acesta este tot omul” (12:13).

Kohelet și sărbătoarea de Sucot

La prima vedere alegerea de a citi această carte tocmai de Sucot pare ciudată. Tocmai în cea mai veselă sărbătoare în care noi suntem porunciți să fim veseli prin poruncă (oare este posibil așa ceva?), se citește cea mai deprimantă carte din tot Tanachul, o carte care în capitolul 2 ajunge la puncte culminante de depresie și deprimare: „Și am urât toată truda mea cu care m-am muncit sub soare, pentru că trebuie s-o las omului care va fi după mine” (2:18).

Pe de altă parte sunt foarte multe motive pentru care înțelepții au ales această carte să fie citită de Sucot. În primul rând, toată cartea se rotește în jurul ideii că totul în viață este provizoriu, totul este temporar. Aceasta este și ideea principală a sărbătoririi de Sucot, în care noi suntem porunciți să punem tot ce avem permanent la o parte și să simțim pe pielea noastră temporaritatea. La fel și Kohelet ne învață că totul în viață este temporar și toată truda omului ca și tot ce acumulează de-a lungul anilor le va lăsa altora, adică totul a fost în zadar.

Doar credința în Kadoș Baruch Hu și îndeplinirea poruncilor sale rămân pe vecie și ne îndrumă să fim mai buni. Așa vom pute să fim veseli prin poruncă chiar dacă situația pare disperată.

Chiar și Kohelet ne îndeamnă să fim veseli: „Pentru că inima mea s-a bucurat de toată truda mea și aceasta a fost partea mea din toată truda mea” (2:10).

Hag Sameah (Sărbătoare veselă)! חג שמחה

Sucot - Sărbătoarea colibelor [anul 5781]

Sărbătoarea de Sucot este ultima sărbătoare din ciclul de sărbători evreiești de toamnă din luna evreiască Tișre. Sărbătoarea ține opt zile, dintre care șapte se stă în colibă (*suca*). Este o sărbătoare foarte frumoasă și foarte iubită, care simbolizează sfârșitul sărbătorilor, sfârșitul verii și al anului agricol. Să nu uităm că în Israel există doar

două anotimpuri: vară și iarnă.

Mulți dintre noi avem impresia că sărbătorile evreiești au un caracter strict religios, cu rugăciuni în sinagogă și mese îmbelșugate acasă. Adevărul este că aceste sărbători, mai ales cele trei sărbători în care se făcea pelerinaj la Ierusalim – Pesah, Șavuot și Sucot – au un important aspect agricol, descris chiar în Mișna și Talmud. Dintre ele, Sucot este cea mai evidentă, când cele patru specii de plante (chitra, frunza de palmier, mirtul și salcia) sunt asociate și în rugăciune. În Israelul modern, obiceiurile practicate în perioada biblică au fost reînnoite și adaptate lumii moderne.

Numele sărbătorii vine de la *suca*, o colibă acoperită cu paie. În Vechiul Testament ni se poruncește să petrecem întreaga sărbătoare în colibe, pentru a ne aminti de condițiile grele în care evreii au stat timp de patruzeci de ani în pustiu. Dar oare evreii chiar au stat în colibe? De unde aveau paie pentru acoperiș? Este mult mai probabil că stăteau în corturi. Chiar și tabernacolul era într-un cort. Coliba este legată de aspectul agricol al sărbătorii. Asemenea colibe se află și astăzi pe marginea ogoarelor, slujind țăranilor ca loc de odihnă, la adăpost de razele arzătoare ale soarelui.

Această idee este confirmată în Talmud, unde se explică de ce am primit porunca să stăm în colibe. Ideea este să ieșim pentru o săptămână din locuința noastră permanentă, solidă și confortabilă și să ne adăpostim într-o locuință provizorie, pentru a înțelege că totul în viață este provizoriu, chiar noi înșine. Coliba nu trebuie să fie sărăcăcioasă, din contră, trebuie să fie cât mai frumos împodobită, masa să fie pusă cu vasele cele mai frumoase, paturile cu cele mai frumoase așternuturi, etc. Se cere doar ca pereții să fie provizorii și prin acoperișul de paie să se vadă stelele.

În zilele noastre în Israel au loc concursuri cu tema „Coliba (*suca*) cea mai frumoasă”. La sfârșitul sărbătorii de Iom Kipur, chiar înainte de a se așeza la masă, oameni religioși încep să ridice coliba. În intervalul de patru zile între cele două sărbători se construiesc colibele și se împodobesc cu diverse ornamente. De obicei se introduce lumină electrică, se aduc mese și scaune și tot ce e necesar traiului. Toate mesele se iau în colibă, unii chiar dorm în ea. Mulți oameni credincioși, când își cumpără o locuință, plănuiesc din timp unde vor construi *suca*: în curte sau pe balcon. Pentru locuințe aflate la etaj se caută cele cu balcon mare și care nu este acoperit. De aceea multe blocuri se construiesc cu balcoane alternative.

Încă o tradiție legată de *suca* este ospitalitatea. De altfel cuvântul aramaic *ușpizin* are aceeași rădăcină ca și *oaspete*. Primii oaspeți simbolici sunt personajele biblice cele mai renumite.

Sărbătoarea următoare este Simhat Tora. În Israel ea se ține în a opta zi de sărbătoare, zi numită și *Șmini Ațeret* (adunarea din ziua a opta), dar în diaspora ea se ține în ziua următoare. Această sărbătoare nu apare nici în Vechiul Testament, nici în Talmud. Ea a apărut în Evul Mediu timpuriu, perioadă care în istoria evreilor se numește *HaGheonim*. Este sărbătorirea Torei. În această zi se încheie citirea anuală a Torei și începe un nou ciclu. Ideea de ciclu este fundamentală în iudaism. Tora se citește de la început până la sfârșit într-un an. În acest scop ea este împărțită în 54 / 55 de porțiuni numite pericope. În ziua de Simhat Tora se citesc ultimele două capitole din Deuteronom și imediat se trece la primul capitol din Geneza. Multe dintre învățăturile evreiești se fac în cicluri. Mișna, cartea de bază a legilor evreiești se învață și ea în ciclu, la fel și Talmudul. Acum cinci ani a început în Israel o inițiativă de citire a Vechiului Testament în ritm de un capitol pe zi. Proiectul este numit „929”, după numărul de capitole ale Vechiului Testament. Această împărțire a fost făcută de creștini în secolul al XIII-lea, fiind apoi adoptată și de o mare parte a evreilor, cu toate că nu este lipsită de probleme. Acest proiect este bazat pe toate obiectele moderne de învățatură: site de internet, Facebook, WhatsApp, programe de radio și televiziune, etc. Participă nu numai rabini, ci și profesori, ziariști, evrei ortodocși și reformiști, oameni politici.

În cartea 1Macabeeni (care nu a fost canonizată de autoritatea rabinică și de aceea versiunea ebraică nu s-a păstrat, existând doar cea greacă) scrie că în timpul sărbătorii de Sucot din anul 167 î.e.n., armata regelui Antiochus a profanat Templul și ca urmare în acel an nu s-a putut ține sărbătoarea de Sucot. După două luni, evreii în frunte cu familia Hașmonai s-au revoltat, i-au alungat pe greci din Ierusalim și Templul a fost din nou purificat. Atunci s-a ținut sărbătoarea de Sucot „amânată”, care s-a transformat în sărbătoarea de Hanuca. Așa se explică de

ce sărbătoarea de Hanuca ține și ea opt zile.

După această versiune minunea lumânării care a ars opt zile a fost adăugată ulterior, ca o justificare a lungimii sărbătorii.

Sucot în Israel

În Israel sărbătoarea de Sucot a devenit, mai mult ca oricare alta, o sărbătoare de cultură și artă. Sunt zeci de festivaluri: festivalul internațional de film din Haifa, festivalul de teatru de stradă de la Acra (Aco), festivalul poveștilor de la Ghivataim, festivalul de teatru pentru copii de la lafo, festivaluri pentru familii cu copii, festivaluri de muzică, se fac expoziții de artă, se organizează excursii în toată țara. În toate muzeele, în parcuri de distracție, în kibuțuri și în instituțiile de cultură au loc evenimente de sărbătoare. Se poate spune că timp de o săptămână întreaga țară este un mare festival.

În ziua de *Şmini Ațeret*, a opta zi de Sucot, la Zidul Plângerii are loc tradiționala binecuvântare a preoților. Se consideră că oricine are numele de familie Cohen este un urmaș al tagmei preoțești din antichitate. Aceștia binecuvântează poporul, așa cum se făcea pe vremuri în Templu. În această zi pe străzile Ierusalimului e mare înghesuială și e aproape imposibil de circulat. Din păcate anul acesta festivitatea obișnuită nu va avea loc. Sperăm că în anul viitor se vor întoarce zilele fermecate de sfârșit de vară israeliană.

Sărbătoare fericită! *Hag Sameah!*

Articolul a apărut în Baabel, 2 Octombrie 2020

Talmudul - câteva precizări asupra arderii cărților evreiești

În primul rând trebuie să precizez că nu cred că românii sunt un popor antisemit și articolul l-am scris nu despre români ca atare, ci despre modul subtil de a falsifica scrierile evreilor în general. Am luat ca exemplu o carte pe care o posed în original. Am găsit încă un articol, nesemnlat, care tratează problema în mod asemănător, doar cu alte exemple:

Dar există și multe site-uri cu exemple eronate din Talmud. Cine caută „Talmudul” pe Google le va găsi cu zecile, cum ar fi:

<https://www.facebook.com/406909926043257/posts/877188159015429/>

Când am stabilit acest titlu, el mi se părea prea moderat, și iată de ce. De-a lungul ultimilor 2.000 de ani au fost arse cărți religioase evreiești, mai ales Talmuduri.

Incendierea cărților sfinte evreiești nu a fost inventată de nașiți. Au aplicat-o cu mult succes grecii și romanii, iar Talmudul a fost combătut de biserica catolică. Arderile de cărți apar în Mișna, într-o poveste despre Apostamus, un soldat grec din secolul al II-lea î.e.n. Evenimentul este amintit și de marele istoric evreu Iosephus Flavius. Soldatul grec a găsit o carte de Tora și a ars-o. În Talmud scrie despre un mare înțelept, Rabi Hanina Ben Teradion (sec. al II-lea e.n.): romanii l-au văzut cu o carte în mână, propovăduind Tora unei mari mulțimi. L-au prins, au legat Tora de el și i-au ars împreună. Cunoașteți dictonul „unde se ard cărți, se vor arde și oameni”? Romanii au făcut-o totuși deodată.

Talmudul a fost finalizat nu mult înainte de anul 500 e.n. El conține (tipărit) 10,000 de pagini în 63 de volume, precum și zeci de cărți ca anexe. Deja în anul 533 împăratul Iustinian s-a opus studiului cărții numite și „a doua tradiție”. În anul 712 vizigoții din Spania au interzis convertiților la creștinism să citească cărți ebraice. Ei înșiși nu erau mari cărturari, nu e de mirare că cititul nu le era pe plac. În anul 1199 papa Inocențiu al III-lea a stabilit că scripturile conțin idei prea complicate, mulțimea trebuie să se bazeze doar pe comentariile bisericii.

Câteva decenii mai târziu, călugărul franciscan Nicolas Donin, un evreu convertit care a tradus Talmudul, a trimis papei Gregorius IX o petiție compusă din 35 de puncte despre „aberațiile” din Talmud și jignirile la adresa creștinilor. El pretinde, printre altele, că Isus și Maria Magdalena sunt prezentați în mod jignitor în Talmud. Într-adevăr, Isus este prezentat ca un magician, iar Maria Magdalena ca o femeie de moravuri ușoare care se pricepea la aranjarea părului semenelor sale. Dar cum ați defini o persoană care printr-o simplă poruncă reușește să-i facă să se miște pe ologii țintuiți de pat?! Numele Mariei Magdalena nu vine de la orașul Magdal, cu care ea nu avea nicio legătură. În limba aramaică Megadela înseamnă „face să crească”, „are grijă de păr”, adică ceea ce în termenii moderni este o coafeză. Papa și alți conducători ai bisericii erau foarte mirați de atitudinea evreilor față de creștini, care – după părerea lor – a suferit o schimbare în răstimpul dintre Tora și Talmud.

În 1240 a avut loc un „proces al Talmudului” la curtea regelui Ludovic al IX-lea, care nu era mare iubitor de evrei, suportându-i doar pentru câștigurile pe care i le aduceau. Din partea evreilor au participat patru rabini renumiți, în frunte cu Yechiel din Paris, creștinii fiind reprezentați de Nicolas Donin. Chiar dacă unii dintre participanți au fost

convinși de argumentele rabinilor, până la urmă rezultatul a fost falsificat. Efectele au fost uriașe. S-a hotărât arderea cărților sfinte evreiești. În 25 iunie 1244 (mai nou s-a dovedit că era 13 iunie 1242) în Place de Grève din Paris (în fața primăriei de azi) au fost aduse 24 de căruțe pline cu cărți evreiești, și o torță enormă s-a ridicat deasupra orașului. Elevul lui Rabi Yechiel scrie că au fost arse 1.250 de cărți de Talmud, Midraș și Hagada. Și nu erau tipărite, ci manuscrise. Rezultatul este că astăzi mai există un singur Talmud în manuscris, Talmudul din München, din sec. XIV.

Cărți evreiești au fost arse în Franța și mai înainte. În 1233, la Montpellier au fost arse cărțile lui Maimonide (RAMBAM) Călăuza șovăielnicilor, după ce evrei oponenti lui Maimonide l-au „denunțat” inchiziției. Mai târziu arderea cărților evreiești a devenit un ritual permanent în aproape toată Europa. În Franța ea s-a răspândit în Anglia, în Italia, inclusiv Sicilia și mai târziu în estul Europei, mai ales în Polonia

Disputele au continuat. Foarte renumită a fost cea din Barcelona, din 1263. În fruntea creștinilor se afla un călugăr dominican, Pablo Christiani, (alt evreu convertit), iar în fruntea evreilor era marele înțelept Nahmanides (RAMBAN). Bineînțeles că dominicanii au revendicat victoria, cu toate că nu a fost așa. Nahmanides a fost nevoit să se ascundă, apoi a fugit în Ereț Israel. Disputele au avut încă o consecință foarte gravă: cenzura Talmudului. Biserica catolică în frunte cu papii a cerut evreilor să scoată din Talmud toate fragmentele unde apar creștini. Evreii înfricoșați au aplicat aceste reguli și cel puțin zece fragmente lungi și zeci de fragmente scurte au fost eliminate. Când a apărut tiparul, aceste fragmente au fost lăsate goale în text, ele fiind adunate și păstrate în cărți necunoscute de creștini. Cele mai renumite ediții ale Talmudului, cele din Veneția și Vilnius, conțin aceste „găuri negre”. În edițiile israeliene ale Talmudului toate aceste fragmente au fost puse la loc.

Pe de altă parte în bibliotecile din Vatican și din nenumărate mănăstiri, biserica catolică păstrează adevărate comori, manuscrise și cărți evreiești inedite pe care nimeni nu poate nici măcar să le vadă. Și în alte biblioteci se ascund asemenea cărți, de exemplu la Sankt Petersburg se află zeci de manuscrise provenite din Gniza din Cairo și care nu pot fi văzute.

Vă întreb acum, dragi cititori, credeți că titlul care spune că Talmudul înfurie pe unii este prea aspru? Poate chiar dimpotrivă!

* * *

Nu am scris despre temele discutate la aceste dispute, dar subliniez că ele erau despre poziția creștinilor în Talmud, despre cine va fi Mesia etc. Nu era ca în cărțile antisemite mai recente, care îi acuză pe evrei de toate relele lumii. Cei care le-au scris nu aveau habar de existența acelor fragmente, care fuseseră cenzurate chiar de creștini. Mai bine așa!

Trebuie să admit că au existat și creștini cu o altă atitudine față de Talmud. De-a lungul istoriei ei au studiat în profunzime Talmudul, fără să-l combată. Erau printre ei chiar oameni ai bisericii. Un exemplu este Athanasius Kircher, preot catolic german și mare om de știință, considerat ca urmașul lui Kepler. S-a interesat de domeniile cele mai felurite: geologie, egiptologie, istoria limbii chineze și câte altele, dar era și un ebraist și cabalist serios. În tinerețe a învățat limba ebraică și Talmudul cu un rabin. În 1986 am publicat despre el un articol de specialitate în ebraică, în care am analizat toate citatele din Talmud pe care le-a adus în original în cărțile lui. Ele erau foarte precise și conform vechilor ediții exacte.

Eu cred că a ascunde temele noastre evreiești și a ne preface că suntem altceva decât ce suntem în realitate nu este o idee bună. Ea a eșuat întotdeauna. Cred că trebuie să spunem tot ce avem pe suflet, și bine și rău, în limitele respectării credinței altora. Întotdeauna când evreii au încercat să se pună bine cu cei care nu-i sufereau, s-a terminat rău. Nu avem de ce să ne temem, mai ales acum, când există statul evreu.

* * *

Ultimul subiect pe care vreau să-l discut este identificarea dintre studiul Talmudului și ultra religioși. Nu uitați că străbunii evreilor de azi au studiat Talmudul și au trăit în conformitate cu el și cu anexele sale. Până astăzi orice evreu, chiar dacă este departe de religie, urmează cele scrise în Talmud la ceremonia de Bar Mițva, la nuntă, la înmormântare... În Israel aproape fiecare învață câte puțin Talmud, chiar și în școlile nereligioase. Băieții din Yeșivot hesder, cei care sunt baza trupelor luptătoare, învață în primul rând Talmud. În ultimul război, în 2006, cei

mai mulți căzuți au fost dintre aceștia. Tot de acolo vin și cei mai mulți ofițeri. Cât despre ultra religioși, ei au două batalioane numite Nahal Haredi și asta este de ajuns. Armata nu are nevoie de ei și nici nu este în stare să-i gestioneze: nu le poate asigura hrana potrivită, nu poate da afară toate femeile din armată și nu are ce face cu barba lor. Doar nu pot fi obligați să renunțe la credința lor! Nici măcar în armata țarului nu se cerea așa ceva. În plus sunt și o mulțime de tineri complet nereligioși care „chiulesc” de la serviciul militar. Astăzi, când populația Israelului se apropie de zece milioane, armata poate renunța la o parte din recruți.

Vreau să închei cu o poezie care apare într-un midraș mai puțin cunoscut și care a fost cântat de unul din marii rabini hasidim, probabil rabinul din Kotzk (Polonia, sec. al XIXlea). Este unul din cântecele de Șabat și de sărbători, pe care aceia dintre cititorii Baabel care au învățat la ulpan l-au cântat și ei.

Toată lumea este un pod foarte îngust

Dar principalul este

Să nu ne temem deloc

כל העולם כולו גשר צר מאוד

והעיקר והעיקר

לא לפחד כלל

A apărut în revista Baabel, martie 2021

Tiș'a BeAv - O zi de „doliu național” în Israel [anul 5781]

Duminica viitoare va fi ziua a noua a lunii Av din calendarul evreiesc, o zi care tradițional este socotită ziua tuturor catastrofelor care s-au abătut asupra poporului evreu de-a lungul anilor.

În această zi se păstrează toate obiceiurile de doliu. Este cea mai lungă și mai severă zi de post a anului, cam 25 de ore și jumătate fără mâncare, dar mai ales fără băutură, într-o căldură infernală. Este unul din cele cinci posturi anuale pe care evreii sunt obligați să le țină, în afara postului de lom Kipur. Patru dintre ele apar în Vechiul Testament. Porunca ne este dată de profetul Zaharia și toate sunt legate de aceleași evenimente istorice cutremurătoare de care poporul evreu este șocat până astăzi – distrugerea primului și celui de al doilea Templu în aceeași zi a anului, la o distanță de peste 500 de ani. Al cincilea post ne este poruncit în Talmud și este legat de un eveniment din Vechiul Testament – Estera și unchiul ei i-au salvat pe evrei de la distrugere. Primele patru sunt legate de o catastrofă, pe când al cincilea este legat de o salvare. Semnele de doliu încep cu câteva zile înainte: oamenii nu fac petreceri sau nunți, nu ascultă muzică, nu poartă haine noi și mai ales pantofi noi, nu se bărbieresc, nu se tund, nu mănâncă carne.

Seara, după începutul postului, se citește din Vechiul Testament cartea *Plângerile lui Ieremia* sau în originalul ebraic *Eicha*. În Israel ea se citește în afara sinagogilor și în fața Zidului Plângerii, unde se adună mii de evrei, stau pe jos în semn de doliu, în fața ultimelor rămășițe ale celui de al doilea Templu, și plâng distrugerea primului și celui de al doilea Templu. În multe orașe această carte se citește în piața centrală. La Tel Aviv ea se citește în Piața Rabin din fața primăriei. Se adună acolo sute de tineri care au adăugat la lista nenorocirilor și asasinatul lui Rabin. Ei stau toată noaptea și discută despre patrimoniul lăsat de Rabin.

De ce postul și doliul din această zi sunt atât de aspre? După Mișna (o parte din Talmud), poporul evreu a suferit cinci catastrofe majore, bineînțeles până la apariția acestei cărți în jurul anului 185 e.n.

Prima nenorocire s-a petrecut în al doilea an de la ieșirea evreilor din Egipt, [odată cu întoarcerea celor doisprezece oameni trimiși să iscodească Țara Făgăduinței](#). Zece dintre ei au defăimat țara, povestind tot felul de grozăvii, pentru ca populația îngrozită să refuze să intre în țară. Doar doi au povestit adevărul – belșugul și frumusețea meleagurilor. Ca pedeapsă au primit 40 de ani de rătăcirii prin pustiu, până când oamenii vor fi înlocuiți de o nouă generație care să nu mai gândească și să nu se mai poarte ca niște sclavi. Talmudul ne spune că acest eveniment s-a petrecut în ziua de 9 Av.

A doua nenorocire s-a petrecut în anul 586 î.e.n. – [distrugerea primului Templu](#) de către armata babiloniană a împăratului Nabucodonosor al II-lea. O mare parte a poporului a fost exilată în Babilon. Exilul a fost relativ scurt. După 70 de ani persanii care cuceriseră între timp Babilonul le-au permis evreilor să se întoarcă în țara lor. Numai că evreii nu s-au prea grăbit...

A treia nenorocire s-a petrecut în anul 70 e.n. – [distrugerea celui de al doilea Templu](#), în timpul celei mari revolte a evreilor împotriva romanilor. Templul a fost distrus de armata romană condusă de Titus. La întoarcerea lor la Roma, învingătorii au intrat în oraș pe sunetele trompetelor triumfale; festivitatea a fost perpetuată pe Arcul de Triumf al lui Titus, pe care se văd și astăzi comorile jefuite de romani din Templu, printre care prețioasa *Menora*.

A patra nenorocire s-a petrecut în anul 135 e.n., în timpul revoltei conduse de Bar Kohba. A fost ultima revoltă împotriva romanilor și s-a terminat cu o catastrofă – expulzarea finală a evreilor din țară. În ziua de 9 Av, [cetatea Beitar](#), ultima redută a lui Bar Kohba, [a căzut în mâinile romanilor](#). Mulți credeau că Bar Kohba este Mesia, dar acest lucru s-a dovedit fals.

A cincea lovitură este urmarea directă a celei dinainte. A două zi după înfrângere, [cetatea Beitar a fost rasă de pe fața pământului](#) și întreaga populație a fost măcelărită. Ordinul l-a dat guvernatorul roman al Iudeii, Rufus. Tot el a construit pe ruinele Ierusalimului colonia romană, păgână, Aelia Capitolina.

În tradiția evreiască sunt amintite și alte nenorociri care s-au abătut asupra evreilor chiar în această zi, sau într-una apropiată. Amintesc doar câteva:

- [Expulzarea evreilor din Anglia](#). În 9 Av, 18 iulie 1290, regele Angliei Eduard I a ordonat expulzarea tuturor evreilor până la 1 noiembrie. Cine rămâne va fi executat.
- [Expulzarea evreilor din Franța](#). În 10 Av, 22 iulie 1306, regele Franței Filip al IV-lea cel Frumos a ordonat tuturor evreilor să părăsească țara până într-o lună.
- [Expulzarea evreilor din Spania](#). În noaptea de 8 Av, 31 iulie 1492 s-a încheiat răgazul de patru luni în care evreii trebuiau să părăsească Spania. De la căderea primului Templu și până în zilele noastre evreii din toate colțurile lumii țin în această zi un post strict și o zi de doliu în amintirea tuturor catastrofelor care s-au abătut peste evrei. În Israel caracterul special al acestei zile este simțit imediat. Într-o țară în care autostrăzile sunt blocate de numărul imens al mașinilor, mai ales dimineața și seara, traficul rutier este cu mult redus față de o zi obișnuită. Cu toate că munca este permisă, foarte puțini lucrează. Fiind în toiul verii, unii ar prefera să meargă la mare, dar în această zi religia interzice accesul la mare. Nici măcar persoanele care nu respectă religia nu merg la mare, poate din cauza unor superstiții, iar plajele sunt pustii.

Toate locurile de divertisment sunt închise timp de cel puțin 24 de ore: restaurante, baruri, cafenele, cinematografe, teatre etc. Posturile de radio și televiziune transmit programe istorice, mai ales despre

soarta celor două Temple. Se ascultă muzică lentă și tristă.

Dar profetul Zaharia spune că va veni o vreme când doliul și bocetele se vor transforma în sărbătoare și veselie. Poporul evreu trăiește cu speranța de reînnoire și pace.

A apărut în revista „Baabel”, iulie 2021

Tom Ghedalia - Postul lui Ghedalia צום גדליה [anul 5781]

Tom Ghedalia este unul din cele patru posturi stabilite din Tanach pe care ni le poruncește profetul Zecharia/Zaharia în cap.8 versetul 19: „Postul lunii a patra și postul lunii a cincea și postul lunii a șaptea și postul lunii a zecea vor fi pentru casa lui lehuda bucurie și veselie și adunări fericite (sărbători)”. Aceste patru posturi sunt toate legate de marea catastrofă care a survenit asupra poporului evreu prin distrugere Templului și a Ierusalimului, după care a urmat expulzarea poporului din țara sa. Evenimentele sunt: în luna a patra este 17 Tamuz, ziua în care s-a produs o breșă în zidurile Ierusalimului și a început cucerirea orașului. În luna a cincea, este 9 Av, ziua în care au fost arse și distruse cele două Temple. În luna a șaptea este 3 Tisri, ziua în care a fost ucis ultimul guvernator evreu al Iehuda de un alt evreu. Iar în luna a zecea este 10 Tevet, ziua în care a început asediul asupra Ierusalimului care a durat un an și jumătate.

Acest post are legătură istorică cu celelalte trei – toate referindu-se la cucerirea Ierusalimului și distrugerea templului, însă și diferă de ele. Cele trei comemorează aspectul general, politic, național și religios al dezastrului, Tom Ghedalia se referă la uciderea unei persoane în cadrul acestei nenorociri. Postul a fost stabilit pentru a comemora uciderea ultimului guvernator evreu asupra țării Iehuda, Ghedalia Ben Ahikam, înfăptuită de un alt evreu. O crimă asemănătoare de așa proporții s-a petrecut după peste 2,500 de ani când primul ministru Itzhak Rabin a fost asasinat tot de un evreu în anul 1995.

Babilonienii aveau o administrație extrem de bine organizată și fiind cuceritori al multor țări știau că primul lucru după victorie este o organizare locală a populației. Așa că deja de la a doua zi după distrugerea orașului care a avut loc de 9 Av, au organizat convoiul prizonierilor care va pleca spre nord către Babilon. În acest convoi era de fapt clasa superioară a funcționarilor, ofițerilor, oamenilor de artă și a intelectualilor care nu au fost expulzați în primele două valuri de exil. Printre ei se afla și profetul Ieremia, care în cap. 50 ne povestește cum comandantul suprem al armatei babiloniene, Nevuzaradan, l-a scos din convoiul care pleca și unde era încătușat spunându-i că el este un om liber, autorizat să plece oriunde vrea. Ieremiya a ales bineînțeles să rămână în Ierusalim. Acest tratament de VIP i-a fost acordat profetului fiindcă babilonienii au știut atitudinea constantă a lui de a fi de partea babilonienilor, sfat care din păcate nu a fost adoptat de ultimii regi ai Iehuda. Este clar că serviciile secrete

babiloniene erau extrem de eficiente.

În cadrul acestui proces rapid de reorganizare, regele Babiloniei, Nevuchadnețar, a numit un guvernator evreu care să conducă rămășițele poporului care au rămas în țară: „Și cât despre poporul care rămăsese în țara lui Iehuda, pe care îl lăsase Nevuchadnețar, regele Babilonului, el a rânduit peste ei pe Ghedalia fiul lui Ahikam” (2Regi 25:22).

Și aici eficiența serviciilor secrete babiloniene este de remarcat. Ei au ales o personalitate care nu era din sămânța dinastiei lui David, dar venea dintr-o familie renumită de intelectuali foarte apropiați de familia regală. A fost numit Ghedalia fiul lui Ahikam, nepotul lui Șafan, rezident al orașelului Mițpa de la intrarea spre Ierusalim. Bunicul lui, Șafan Hasofer (scriitorul) este un descendent al unei familii renumite de scriitori. El a trăit în perioada marelui rege reformator, Ioșiyahu (vezi 2Regi, 22:3-15). Ghedalia era omul potrivit la momentul potrivit. Rași la versetul din Ieremia 39:14 spune că Ghedalia a fost în disputa politică între liderii poporului de partea cui să fie țara, oare de partea Babiloniei ori de partea Egiptului, de partea Babiloniei. Asta spre deosebire de conducătorii țării în frunte cu regele. Rași mai spune că Ghedalia a trecut în tabăra babiloniană ca să fie în siguranță. Să nu uităm ce a pățit Ieremiya care și el a susținut că trebuie mers cu Babilon și s-a trezit încarcerat în temniță. Așa că era normal ca Ghedalia să fie numit guvernator din partea regelui Babiloniei.

El a început imediat să organizeze pe cei rămași ca să facă provizii de alimente ca să poată supraviețui iernii care se apropia. Babilonienii au lăsat un număr de persoane în Iehuda ca să fie cine să lucreze pământul ca să asigure armatei babiloniene aflate pe teritoriul Iehuda proviziile de care au nevoie. Cu aceeași ocazie mai plăteau taxe Babiloniei. Și mai mult decât atât, evreii care au fugit din cauza războiului care s-a desfășurat în Iehuda au fugit în țările dimprejur au început să se întoarcă. Mai era o ultimă speranță de salvare a țării și a poporului, chiar dacă Templul nu mai era: „Și de asemenea toți evreii care erau în Moav și printre fiii lui Amon și în Edom și cei care erau în toate țările au auzit că regele Babilonului lăsase o rămășiță în Iehuda și că peste ei îl pusese pe Ghedalia, fiul lui Ahikam, fiul lui Șafan. Și toți evreii s-au întors din toate locurile unde fuseseră împrăștiați și au venit în țara lui Iehuda, la Ghedalia, la Mițpa și au strâns vin și foarte multe fructe de vară” (Ieremia 40:11-12).

În această situație bună a țării care încearcă să-și revină din uriașa catastrofă apare o primejdie nouă, nu mai puțin periculoasă decât cea dinainte. Este vorba despre o alianță ciudată între doi care vor să-l înlăture pe Ghedalia. Unul este evreu, Yișmael Ben Netanya, din familia regelui David, iar al doilea este Baalis, regele Bnei Amon, care fusese în alianță cu ultimul rege al Iehuda, Țidkiyahu contra Babiloniei. Baalis vrea să profite de situație și să se folosească de un evreu ca să scape de Ghedalia și să ocupe prospera țară Iuda. Pe de altă parte, Yișmael Ben Netanya revendică conducerea pentru el fiind un urmaș al dinastiei regelui David: „Și Iohanana, fiul lui Careah, și toate căpeteniile oștirilor care erau în câmpii au venit la Ghedalia la Mițpa și i-au zis: știi în adevăr că Baalis, regele fiilor lui Amon, l-a trimis pe Ismael, fiul lui Netanya, ca să te lovească de moarte?” (Ieremia 40:13-14). Acești oameni erau rămășițele armatei din Iuda care la sfârșitul războiului s-au ascuns de trupele babiloniene pe câmpii și în păduri. O parte dintre ei s-au organizat să servească în tabăra guvernatorului Ghedalia, fie ca body gard, fie ca serviciu secret de informații. Acest serviciu secret a aflat că altă ramură a rămășițelor armatei evreiești au plănuit un atentat la viața lui Ghedalia. Acesta, poate din naivitate și poate din încredere că un evreu nu va omorî un evreu, nu a acceptat această atenționare. Ei i-au propus să-l asasineze pe Yișmael fără ca nimeni să știe: „Să mă duc te rog și să-l lovesc pe Yișmael, fiul lui Netanya, și nimeni nu va ști” (Ieremiya/Ieremia 40:15). Aici el adaugă și aspectul politic al unei astfel de asasinat: „De ce să-ți ia el viața și să fie împrăștiați toți cei din Iehuda care sunt adunați în jurul tău și să piară rămășița lui Iuda?” (Ieremia 40:15). Ghedalia, poate din naivitate sau poate din încredere că nu se poate ca un evreu să omoare un alt evreu îi interzice lui Iohanana Ben Careah să aplice acest plan: „Să nu faci lucrul acesta pentru că tu vorbești neadevăr despre Ismael” (Ieremia 40:16). Și întradevăr Yișmael împreună cu zece din soldații lui au fost invitați la Ghedalia la o masă festivă, probabil de Roș Hașana. Acolo Yișmael și cei zece soldați care erau cu ei au scos săbiile pe care probabil le ascunseseră sub haine și l-au omorât pe Ghedalia și pe toți evreii și babilonienii care erau acolo, mulți fiind garda lui personală (vezi Ieremia 41:1-3).

Însă ei nu s-au oprit acolo. A doua zi, un grup de evrei din nord, probabil rămășițe din regatul de nord Israel care fuseseră expulzați cu aproape 150 de ani înainte veneau spre Mițpa. Probabil au auzit că este un conducător nou care reușește să înceapă refacerea țării. Ei veneau la Templul care nu mai exista, iar ei încă nu aflaseră, și asta

după sute de ani în care le era interzis acest lucru. Este un semn de reunificare posibilă între ultimii supraviețuitori ai poporului. Aici s-a petrecut un eveniment groaznic. Din cei optzeci de oameni sărmani, șaptezeci au fost măcelăriți și au fost aruncați în groapa pe care o pregătise regele Asa din Iehuda contra regelui Baașa din Israel cu 400 de ani înainte. Ceilalți zece l-au mituit pe Yișmael cu alimentele pe care le-au ascuns. Până la sfârșit Yișmael cu oamenii lui au fugit în Amon de frică.

Puținii rămași, de frica babilonienilor au hotărât să fugă în Egipt: „Și tot poporul, de la mic și până la mare, și căpeteniile oștirilor, s-au ridicat și au plecat în Egipt, pentru că se temeau de caldeeni” (2Regi 25:26). Asta în ciuda avertizărilor lui Ieremia că babilonienii îi vor ajunge și acolo. Și într-adevăr babilonienii au cucerit Egiptul după câțiva ani pentru o scurtă perioadă deoarece Babilon a fost cucerită de Persia.

Așa a rămas pământul Iehuda și cel al Israel pustiu, fără evrei, cel puțin 52 de ani până când împăratul Koreș/Cyrus le-a îngăduit evreilor să se întoarcă. Între timp tot felul de oameni, mai ales din Amon s-au așezat în țară. Acest lucru a încetinit reîntoarcerea evreilor și a slăbit așezământul evreiesc în toată perioada celui de al doilea templu.

Noi putem concluda faptul că [Tom Ghedalia este singurul post și chiar singura sărbătoare sau ceremonie dedicată unei persoane și nu unui eveniment, este faptul că noi jelim în această zi nu numai uciderea unui lider evreu provocat de un evreu, ci distrugerea statului evreu pentru 2,500 de ani până la înființarea statului Israel în 1948. De 9 Av s-a distrus Templul și toate simbolurile statului, iar în mai puțin de două luni mai târziu, de 3 Tișri, s-a distrus ultimul așezământ și șansa de a reface rămășițele acestui stat.](#)

Tu Bișvat (15 a lunii Șvat). טו בשבט Cum a devenit această zi sărbătoarea pomilor? [anul 5781]

La fel ca alte sărbători „minore”, Tu Bișvat nu este amintită în Vechiul Testament. Ea nu este o sărbătoare a plantării de pomi, așa cum o cunoaștem azi; poate nici măcar nu este o sărbătoare, ci doar o dată care marchează în calendar o perioadă a anului agricol din Ereț- Israel.

Pentru un popor exclusiv agricol, care se ocupa cu păstoritul și cu prelucrarea pământului, aproape fiecare sărbătoare din perioada biblică are și aspecte agricole. Sărbătoarea de Pesah indică coacerea orzului, din care se făcea pâinea, hrana de bază a populației. Noua recoltă era așteptată cu nerăbdare, la fel ca pâinea proaspătă. Chiar numele lunii, Nisan, înseamnă *aviv*, primăvară. În cartea Exod *aviv*, primăvară, este sinonim cu coacerea orzului. Urmează cele 49 de zile de *omer*, în care se cărau și se numărau snopii. La sfârșitul lor avem sărbătoarea de Șavuot, secerișul grâului și aducerea la Templu a primei recolte. În afară de primirea Torei pe Muntele Sinai, aceasta este o sărbătoare pur agricolă, numită *hag habikurim*, sărbătoarea primei recolte. Apoi Sucot sărbătorește strângerea recoltei pentru iarnă. Tot atunci încep și rugăciunile pentru ploaie, ca să avem un an îmbelșugat.

La săpăturile arheologice de la Ghezer (aflat între Tel Aviv și Ierusalim) s-a găsit un calendar complet de 12 luni

agricole, datând probabil de la sfârșitul perioadei lui Solomon (sec. IX-VIII î.e.n.). El se păstrează la muzeul Rockefeller din Ierusalim. Numele lunilor sunt luate din viața agrară. De exemplu luna Elul este numită Kait, adică fructe de vară în ebraica biblică.

Ziua de Tu Bișvat are un caracter agricol. Ea apare pentru prima dată în Mișna, cea mai importantă carte după Tora. Este codul religios evreiesc, care reglementează viața cotidiană și regulile de comportament inter-personale. Aici Tu Bișvat este numit „anul nou al pomilor”. Tu Bișvat vestește și anul nou al fructelor – fructele care s-au copt înainte de Tu Bișvat aparțin anului trecut, iar cele care se vor coace după Tu Bișvat aparțin anului nou.

Numărătoarea anilor fructelor este importantă pentru îndeplinirea unor *mițvot ha-tluot ba-areț* (porunci legate de țară), deci valabile doar în Ereț Israel. De exemplu: în primii trei ani de la plantarea pomului este interzis să mîncăm din fructele lui. Aceste fructe interzise, numite *orla*, sunt culese și distruse. În anul al patrulea, fructele erau duse la Templul din Ierusalim. Astăzi, când Templul nu mai există, aceste fructe trebuie „răscumpărate” și abia după aceea pot fi mâncate. Din anul al cincilea fructele pot fi mâncate fără opreliști.

Ziua de Tu Bișvat mai stabilește și data la care se plătesc dările, numite în ebraică biblică *maaser* (zeciuală). A zecea parte din recoltă era dată leviților, din care ei dădeau mai departe a zecea parte preoților (*cohanim*). Aceste două grupuri nu aveau niciun fel de bunuri și nu aveau voie să lucreze pământul. De aceea populația era obligată să-i întrețină, ei fiind un fel de „bugetari”.

A doua zeciuală are legătură cu un alt ciclu agricol, care se încrucișează cu ciclul de Tu Bișvat, și anume ciclul *șmita*. Rădăcina ebraică *șmit* înseamnă a scăpa (din mână), a arunca, a renunța. Ciclul agricol are șapte ani, și la fel cum oamenii trebuie să se odihnească a șaptea zi, și pământul trebuie lăsat să se odihnească odată la șapte ani.

Acest obicei există și astăzi. Pentru a supraviețui totuși, se păstrează din recoltele anilor anteriori, sau se consumă produse cumpărate de la agricultori neevrei. Numai că acest ciclu nu începe primăvara, odată cu ciclul pomilor, ci toamna, de Anul Nou evreiesc. Cele două cicluri se intersectează. Anul viitor, 5782 va fi un an de *șmita*.

A doua zeciuală se făcea în anii 1, 2, 4, 5 al ciclului de *șmita*. Această ofrandă era dusă la Ierusalim și mâncată acolo sau vîndută, iar banii finanțau pelerinajele obligatorii (de Pesah, Șavuot și Sucot) la Ierusalim. În cei doi ani rămași, adică anul 3 și 6 zeciuala era oferită săracilor. Aceste donații au o importanță enormă nu numai în domeniul religios și agricol, ci mai ales în domeniul social și cultural, stînd la baza unității naționale și creînd un stat de ajutor social care, din păcate, în multe părți ale lumii nu există nici astăzi. Aceste donații au o importanță enormă nu numai în domeniul religios și agricol, ci mai ales în domeniul social și cultural, stînd la baza unității naționale și creînd un stat de ajutor social care, din păcate, în multe părți ale lumii nu există nici astăzi.

Tu Bișvat în galut (exil)

În primele secole după distrugerea celui de al doilea Templu, în anul 70 e.n., de către forțele romane, evreii s-au împrăștiat atît spre vest, cît și spre est, abandonînd vechile lor ocupații. Odată cu aceasta și regulile legate de cultivarea pământului și-au pierdut relevanța.

Acest fenomen se observă în literatura de *halacha* (legile religioase ale evreilor): odată cu apariția diasporei evreiești, regulile legate de pământul Israelului au fost șterse. Iată un exemplu. Cartea Mișna, care împreună cu Tora reprezintă cărțile de bază ale credinței evreiești, conține 63 de tractate (volume). Fiecare este consacrat unei sărbători, sau unui eveniment, sau unui episod din viață, cum ar fi căsătoria, sau unui aspect juridic, financiar etc. Aceste materiale au fost discutate de sute de înțelepți între sec. I-V î.e.n, fiind apoi adunate în Talmud. Versiunea adunată și finalizată în Israel în sec. IV e.n. este *Talmud Ierușalmi*. Cealaltă, adunată și finalizată cu cca. 100 de ani mai târziu în Babilon, este *Talmud Bavli* (sau *Gmara*). Talmudul babilonian, pe care îl învață tot poporul evreu, este din multe puncte de vedere adaptat exilului și de aceea el nu tratează poruncile legate de pământ în Israel. Aceste teme apar însă în Talmudul israelian. Evreii din zilele noastre, care se ocupă cu agricultura în Israel, învață aceste subiecte din Talmudul israelian.

Printre ele sunt: tratatul *Şviit* (al şaptelea), dedicat anului de *şmita* și agriculturii în general, tratatul *Orla* despre fructele pomilor și tratatul *Maaser Şeni* despre a doua zeciuială. Evreii care practicau agricultura în diaspora nu aveau nevoie de aceste cărți, fiind pe pământ străin

Copaci sau pomi?

Ebraica vorbită în perioada primului Templu este diferită de cea din timpul celui de al doilea Templu și de după distrugerea lui. Ebraica biblică apare în Vechiul Testament, iar cea rabinică este folosită în Mişna, Talmud etc. Cele două dialecte nu diferă foarte mult în vocabular, dar diferențele în gramatică sunt substanțiale.

Ebraica biblică folosește cuvântul *eţ* pentru copac și pentru pom. Pentru o înțelegere mai clară se folosește uneori *eţ pri* (pom fructifer) sau *eţ sade* (copac „de câmp”). În ebraica rabinică cuvântul pentru copac și pom este *ilan*, iar *eţ* este folosit pentru lemn. Numele sărbătorii în Mişna este *Roş Haşana la-ilanot* (anul nou al copacilor/pomilor). Dar datorită rolului fructelor în această sărbătoare, traducerea adoptată în limba română este „Anul nou al pomilor”.

De la o dată în calendar la o sărbătoare națională.

În primul mileniu al erei noastre, în exil, Tu Bişvat a fost aproape ignorat. Abia în Evul Mediu timpuriu apar primele mărturii despre obiceiul unor evrei aşkenazi de a mânca fructe uscate de Tu Bişvat. Acest obicei a rămas valabil până în zilele noastre. În următoarele secole s-au produs unele schimbări în lumea iudaică, mai ales după invenția tiparului și răspândirea Cabalei, care nu a fost și nu este nici astăzi acceptată de toți evreii.

O transformare importantă s-a petrecut la sfârşitul secolului al XVII-lea, când marele cabalist Rabi Binyamin Halevi din Safed a hotărât să reînnoiască sărbătoarea de Tu Bişvat. El a stabilit un ritual special (*tikun*) pentru această zi: o masă îmbelşugată cu 30 de feluri de fructe din Ereţ Israel, binecuvântări și rugăciuni pentru fiecare fruct și studiul unor versete din Tora, Mişna și Zohar despre pomi și fructe, dar și despre *geula* (mântuire). El a stabilit ordinea în care se vor mânca fructele și care versete vor fi studiate. Toate versetele au două subiecte comune: pomul și creșterea lui și întoarcerea fiilor în țara lor. Găsim aici o împletire a ideii regenerării naturii cu ideea mai esoterică a reîncarnării. Acest ritual este numit *Seder Tu Bişvat*, după modelul cinei de Paști, *Seder Pesah*. El s-a răspândit cu repeziciune printre evreii sefarzi și cei orientali. El apare în cartea *Pri eţ hadar* (Fructul pomului de citrice), reeditată de cel puțin 30 de ori încă în secolul al XVIII-lea.

Odată cu întoarcerea evreilor în țara lor și începutul sionismului, Tu Bişvat a devenit ziua plantării ceremoniale de pomi, într-o țară aproape pustie, care pentru a se dezvolta și moderniza avea nevoie de vegetație și de păduri. Acest lucru este scris chiar în Tora: „Și când veți intra în țară și veți sădi orice pom bun de mâncat...” (Levitic 19:23).

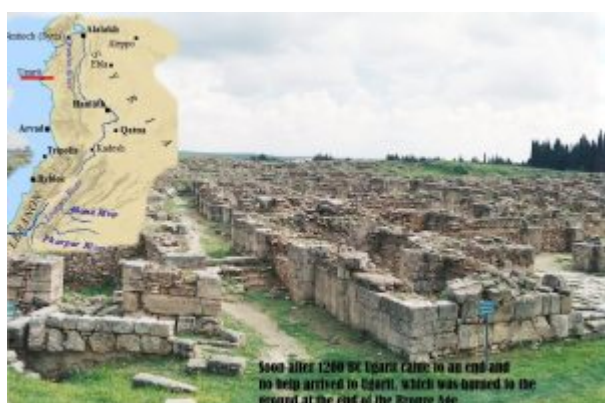
Primele plantări au fost făcute în 1884 de locuitorii satului Yesud Hamaala din Galileea, la un an după înființare. Plantările în masă au fost însă inițiate de Zeev Yavetz, directorul școlii din Zichron Yaakov, colonia înființată pe muntele Carmel de evrei veniți din Moldova. În 1892 Zeev Yaavetz a ieșit împreună cu elevii lui să planteze copaci de Tu Bişvat. În 1908 sindicatul învățătorilor împreună cu Keren Hakayemet Leisrael (Fondul Național Evreiesc) au instituționalizat acest obicei: în fiecare an elevii ies împreună cu dascălii lor, după un program național, să planteze puieti. Acest frumos obicei s-a înrădăcinat în așa măsură, încât astăzi el pare foarte vechi. Așa se nasc mituri și se formează caracteristici ale sărbătorilor care nu au nimic original sau vechi. Acest proces apare la toate religiile.

[Aici puteți vedea plantări de Tu Bişvat https://www.youtube.com/watch?v=7hHYC-WINao](https://www.youtube.com/watch?v=7hHYC-WINao)

De Tu Bişvat, în 14 februarie 1949, reprezentanții aleși ai poporului s-au reunit la sediul Agenției Evreiești din Ierusalim și au hotărât ca acesta să devină Parlamentul Israelului. După alte două zile au hotărât ca acest Parlament să se numească Kneset. De atunci de Tu Bişvat se sărbătorește și ziua de naștere a Knesetului.

Articolul a apărut în revista Baabel, ianuarie 2021

Ugarit, un oraș uitat timp de trei mii de ani 5781

Citind excepționala prezentare a Havei Oren despre alfabet, m-am gândit să scriu un comentariu, cu atât mai mult cu cât acest articol traversează în mod direct specialitatea mea academică. Nu demult am susținut o prelegere la o universitate din România pe această temă, puțin cunoscută chiar și în cadrul academic românesc. De aceea vreau să- mi lărgesc comentariul și să scriu mai mult despre tema legată de articolul Havei, care îmi oferă ocazia de a adăuga câteva detalii extrem de interesante pentru istoria universală a alfabetului.

În aprilie 1929, în nordul Siriei, la 11 km nord de Latakia, un țăran din satul Ras Şamra ara pământul. Deodată a simțit că plugul său s-a lovit de ceva. Era o stâncă pe care se vedeau niște desene. A avut buna inspirație să anunțe autoritățile. Foarte repede s-a dovedit că „stânca” făcea parte dintr-un mormânt vechi de mii de ani. Au fost chemați arheologii. Directorul secției de antichități siriene, lingvistul francez specialist în limbi semitice și în persană, Charles Virolleaud, a înțeles că mormântul aparținea unui sit foarte mare. Cu sprijinul Universității Sorbonne și a muzeului Louvre a fost trimisă o misiune de explorare, condusă de doi arheologi eminenți: René

Dussaud și Claude Schaeffer.

Excavațiile au continuat câțiva ani, au fost întrerupte și apoi reluate din anii 50 până în anii 70. S-au descoperit rămășițele unei culturi foarte dezvoltate pentru sfârșitul epocii bronzului, din mileniul II î.e.n. Era un puternic oraș-stat (de tipul Monaco), un port important la Marea Mediterană. Orașul se întindea pe o suprafață de 60 de hectare, cam o treime fiind deja excavat. Pe la 1200 î.e.n. orașul a fost devastat și ars de asirieni, apoi s-a acoperit cu pământ, rămânând uitat cu desăvârșire mai bine de 3100 de ani. Numele orașului era Ugarit.

În arhivele și bibliotecile orașului s-au găsit mii de tăblițe scrise în diverse limbi ale regiunii: veritabile anale asiriene și babiloniene scrise în cuneiforme, texte egiptene în hieroglife, texte hitite scrise în cuneiformele lor specifice, etc. Dar cele mai interesante, cele care ne oferă o adevărată revelație, sunt sute de documente scrise într-un sistem absolut fără precedent: un alfabet! Semnele seamănă cu cuneiformele, dar numărul lor este mult mai redus. Scrierea cuneiformă, fiind o scriere silabică, folosește cel puțin 600 de semne, pe când aici numărul lor este de doar 30.

Descifrarea acestei scrieri a fost făcută în 1931 de către germanul Hans Bauer din Halle și francezul Édouard Dhorme de la École Biblique din Ierusalim. Acesta din urmă, pe lângă specialist în limbi semitice, fusese și spărgător de coduri în Primul Război Mondial. Ei au rezolvat problema în câteva zile, pornind de la un cuvânt în care o literă apare de două ori: litera *šin* în cuvântul *șemeș* sau *șamș* (soare). Odată secretul celor două litere descoperit, restul a fost *aproape* o nimica toată, a durat numai doi ani, față de 50 pentru descifrarea cuneiformelor.

Aceasta a fost o descoperire de o importanță excepțională, după părerea mea chiar mai importantă ca documentele de la Marea Moartă. În primul rând s-a descoperit încă o limbă semitică, cu forme arhaice de primă importanță pentru cercetători. Este un suport crucial pentru înțelegerea dezvoltării istorice a limbilor semitice în general și mai ales a limbii ebraice și a gramaticii ei. Limba ugaritică aparține ramurii nord-vestice a limbilor semitice și este relativ apropiată de limba ebraică. De exemplu ugaritica a rezolvat problema originii și rădăcinii celui mai neregulat verb ebraic: *holech* (merge). De asemenea au fost lămurite și multe forme verbale complicate ale ebraicii biblice.

Această limbă, cu deschidere culturală vastă, favorizează o literatură scrisă foarte semnificativă. S-au găsit zeci de mii de documente, care constituie unele dintre cele mai mari arhive și biblioteci descoperite în Orientul Antic.

Aceste documente fac posibilă cunoașterea aprofundată a istoriei acestei zone frământate, a diverselor culturi ale acelei perioade, a literaturii și a vieții spirituale a popoarelor din regiune, dar mai ales uriașa invenție a locuitorilor acestor meleaguri: alfabetul.

Aceste documente conțin, printre altele, detalii despre istoria Orientului din secolele și chiar mileniile premergătoare devastării orașului (cca. 1200 î.e.n.). Din ele descoperim noi date despre venirea popoarelor seminomade în regiunea Orientului Mijlociu, popoare cunoscute sub numele de *amurru* (amoriți). Aflăm și despre cele două mari puteri din regiune, imperiul hitit și imperiul egiptean. Pentru înțelegerea cultelor religioase cele mai importante sunt textele legate de marele zeu canaanit Baal, care este amintit și în Vechiul Testament.. Importanță este și literatura religioasă a perioadei. Povestea potopului din Epopeea lui Ghilgameș, de origine sumeriană, este o altă versiune a marelui potop cunoscut din Biblie.

